

POGOVOR Z MINISTROM MITJO GASPARIJEM O IZHODNI STRATEGIJI
Hotel Union, 15. april 2010

MILAN KUČAN:

Spoštovane gospe in gospodje, če dovolite bi začeli z današnjim srečanjem našega društva. Namenjeno je predstavitvi in razpravi o izhodni strategiji, ki jo je pripravila vlada RS, njeno delo in koordinacijo pa je usmerjal minister mag. Mitja Gaspari, ki se mu zahvaljujem in ga v našem imenu med nami lepo pozdravljam. O krizi, o njenih vzrokih, o značaju krize, o razsežnostih in možnih izhodih na Forumu 21 ne razpravljamo prvič. Imeli smo že nekaj razprav in jih bomo tudi nadaljevali. Razumljivo, to je eno od osrednjih vprašanj, ki v bistveni meri določajo naš vsakdanjik, naše življenje in tudi naše skrbi. Sicer pa je kriza tudi splošen predmet razprav doma in v svetu. Izhodna strategija je pritegnila veliko pozornosti, navsezadnje tudi današnji obisk pri nas kaže na njeno zanimivost. O njej je bilo že veliko razprav in pogledi nanjo so različni, to ste lahko sami ugotavljali. Tudi oprečna mnenja so o njej. Ključna vprašanja pa so, ali je realna, ali je pripravljena na realnih predpostavkah, je uresničljiva, koliko so cilji ujeti z ukrepi, ki jih vlada sprejema, kakšne ukrepe za njeno uresničitev vlada pripravlja in sprejema, ali je strategija ujeta s strategijami drugih držav članic Evropske unije in kakšna je cena izhoda - materialno-finančna, socialna in moralna. Skozi razpravo o tej strategiji bi slovenska javnost pravzaprav dobila najbolj prepričljiv odgovor na pogosto ponovljeno stališče predsednika vlade, da je kriza priložnost. Pravi, da je priložnost tudi za zelo radikalne spremembe, kar je seveda res, če je javnost prepričana, da so spremembe ali reforme na ključnih področjih tudi korakanje v pravo smer. Te spremembe namreč potrebujejo zaupanje. Moje mnenje je, da vlada očitno ve, kam usmerja našo barko, da to ve tudi njen krmar, ni pa to dovolj. To, da ve, kam vodi to barko, bi morala biti prepričana tudi javnost. Če bi javnost bila v to prepričana, če bi zaupala vladi, potem bi tudi ti ukrepi, ki jih ni mogoče izpeljati brez podpore, imeli podporo javnosti. Pot do tega pa je dialog, ne samo tisti formalni, ki teče preko socialnega dialoga, ampak so to tudi takšna srečanja, kot je to današnje. Razprava na našem forumu, na našem društvu naj bi bila ena od teh razprav - ne več samo o strategiji, ampak tudi že o tem, koliko in kako se uresničuje. Toliko za uvod.

Gospod Gaspari, prosim.

MITJA GASPARI:

Hvala lepa, gospod Kučan in organizatorjem, za povabilo. Kot vidite je vlada, če se sam to pot imenujem kot del vlade, pripravljena na dialog, ki ni samo socialni. Mi pridemo povsod, kjer nas povabijo. Tako da kar se tega tiče, ni problem.

Tudi ni problem, da ne bi verjeli v tisto, kar smo naredili. Tudi to ni problem.

Glede tega, ali se morajo v Sloveniji narediti reforme in ali morajo biti te tudi zelo globoke in ali za to potrebujemo zaupanje...Vprašanje je zelo enostavno: ali to potrebujejo tudi druge države Evropske unije in kako do tega pridejo? Nekatere lažje, druge težje. Tiste, ki težje, jih vidite danes v Financial Timesu skoraj vsaki drugi dan. Tiste, ki lažje, praviloma niso v časopisih, ker to naredijo same. Tiste, ki tega ne naredijo same, jim pri tem pomagajo drugi. Pomagajo seveda v narekovajih. In za Slovenijo ne bi bilo dobro, da bi se znašla v krogu držav, ki bi jim drugi pomagali na način, kot se ta trenutek pomaga eni od evropskih oziroma evro članic v zadnjem času. Zato Slovenija nima izbire, ali bi v nekatere spremembe šla ali ne, ampak mora te spremembe izpeljati. Ali jih bo izpeljala ta ali naslednja vlada, je bolj stvar časovne utemeljitve kot pa vsebinskega diskurza. Katera koli vlada bo prišla, ali pa je tukaj, se bo ukvarjala z enakimi, z istimi problemi, ne samo enakimi, in jih bo reševala na zelo podoben način.

Govorim ta trenutek o tem, ali je reforma zelo ideološko podkrepljena. To se pravi, ali jo je možno narediti bolj levo ali bolj desno. To je bolj ali manj neresna dilema. Problemi so eklektični, kar pomeni, da so povsod po Evropi zelo podobni, da so sicer izhodiščni položaji lahko različni, da pa je recimo staranje prebivalstva, kakorkoli ga obrnemo, socialno demokrasko ali neokonzervativno, problem, ki

je tukaj za vse. Ali ga lahko rešimo na ta ali drug način? Rešimo ga lahko tako, da bo to gospodarstvo delovalo čim bolj učinkovito. Kar pomeni, da mora biti gospodarstvo liberalno, da bi lahko izkoristili možnosti, da bo lahko država socialna. Ne gre, da bi bila in država in gospodarstvo socialna in ne gre, da bi bila oba liberalna. To se žal ni izkazalo kot učinkovito. Tisto kar se izkazuje kot možno - to je odgovor na vprašanje, ali so politike realno uresničljive, nam dajejo izkušnje, ne pa teorija. In izkušnja kaže, da je recimo možno imeti liberalno gospodarstvo in socialno državo. Če boste želeli, bomo lahko na koncu nekaj več rekli o tako imenovanem nordijskem modelu, ki je sicer zelo popularen, pa zelo površno obravnavan v Sloveniji. Toliko samo za uvod, ker je g. Kučan nekaj teh stvari tudi sam nakazal.

Moja prezentacija je bolj izziv kot pa razlaga stvari, tako da bi dala pobudo za upam, dialoško diskusijo potem naprej. Torej osnovni koncept.

Nam se očita, da nimamo ali pa da nismo imeli koncepta, ko smo si zamišljali to zadevo. Koncept je v osnovi zelo enostaven, hkrati pa kompleksen, ker je problem kompleksen. Tisto kar si vsi prizadevamo, ne glede na državo, je, da bi dosegli nek optimum vzdržnosti gospodarskega razvoja ali rasti. Vzdržna rast zahteva ne samo nominalno rast družbenega proizvoda, ampak tudi nekatere druge poglede, ki omogočajo, da rast lahko traja, da ni samo ciklična, ampak je tudi strukturna. Kar pomeni, da nanjo ne vplivajo samo dogodki v ciklu gospodarske aktivnosti, ampak da ima svojo podstat v strukturnih podlagah gospodarstva in pa družbe, ki to omogočajo brez socialnih nepremostljivih tenzij. In če pogledamo, kaj smo si mi zadali kot osnovni cilj, ko smo razmišljali o izhodni strategiji. Izhodna strategija je v bistvu zelo neposrečen izraz. Ni si ga spomnila Slovenija, ampak kot vedno Evropska unija, ki si, ko ne najde rešitev, spomni dobra imena. Z izhodno strategijo so hotel povedati, da je celotni svet in Evropa zašla v krizo, da je treba iz te krize najprej nekako izplavati na površje in potem, ko si na površju, vzdržati na površju dalj časa, kar bi pomenilo, da morate kratkoročne ukrepe smiselno povezati s strukturnimi, dolgoročnimi, stacionarnimi prilagoditvami družbe in gospodarstva, ki bodo dajali po eni strani dovolj veliko fleksibilnost, po drugi strani pa dovolj močno socialno kohezijo.

Zato smo mi poskušali ugotoviti, kaj so osnovni elementi, ki bi pripeljali do vzdržnega ponovnega gospodarskega oživljanja v Sloveniji. In trije elementi ali pa tri predpostavke zato so:

- ustrezni ukrepi ekonomske politike na kratek rok.
- strukturni ukrepi, ki bi omogočali, da ti ukrepi ali pa strukturne spremembe dejansko lahko primejo, če se tako izrazim. Brez zdravstvene in pokojninske preureditve ali pa reforme tudi dobri ukrepi ekonomske politike ne bodo zdržali dolgo časa. To boste videli potem iz nekaterih grafikonov.

- In pa socialne preobremenitve. Če Slovenija kje zaostaja za nekim povprečnim modelom dobro razvite evropske ekonomije in družbe, so to institucionalni pogoji za delovanje trga in pa kombinacije socialnega in tržnega. Mi imamo dosti slabo razvito institucijo tržne regulacije, zato imamo veliko stvari, ki jim pravimo nepravna država ali pa monopolno obnašanje - v zadnjem času je moderen izraz mreženje, ki je deloma povezan s slabo razvito socialno strukturo, ki poudarja neformalne povezave, ne pa formalnih odnosov, ki jih vzpostavljajo dobro razvite institucije. In že po teoriji velja, da trg deluje, če so tudi tržne inštitucije dobro delujoče, ne pa zgolj samo ponudba in povpraševanje.

Ti trije sklopi se morajo ukvarjati na eni strani, to je tisti prvi element, ki se ga pri nas pavšalno zelo hitro odpravi, to je fiskalna stabilnost. Boste videli v nadaljevanju, da je to sine quae non kakršnekoli resne diskusije o vzdržni gospodarski rasti in razvoju. Kdor ne verjame besedi, naj pogleda dejanja. Poglejte v Evropo in boste videli razlike med evropskimi državami. Ko boste pogledali, zakaj je v kakšni državi več problemov kot v drugi, boste najprej zasledili ta problem. Grčija že desetletje zanemarija to vprašanje in danes je tam, kjer ji nihče ne želi, da bi bila. Torej fiskalna stabilnost je prvi predpogoj, da se lahko pogovarjamo o stvareh, ki potem pomenijo vzdržno, kvalitetno in tudi človeku ali socialnim skupinam primerno rast in razvoj.

Druga pomembna stvar, če želimo, da bi lahko trg kombinirali s socialnim v pozitivnem smislu, je konkurenčnost. Za kaj gre? Zelo dobro gradivo, da bi ljudem pokazalo, kaj govori, je gradivo, ki se imenuje Nordic model. Govori o izkušnjah treh skandinavskih držav. In kaj je osnovno sporočilo teh treh držav? Ob vsem drugem, kar vemo, je, da so priznali, da je globalizacija nekaj, kar je lahko za njih pozitivno, da so pa hkrati družba, ki želi biti egalitarianska. To se pravi, ki ne želi imeti veliko razliko v distribuciji dohodka. Da bi to možnost dosegli preko javnih storitev, ki jih oni štejejo kot del družbe obilja, rabijo zelo liberalno, zelo kompulzivno, konkurenčno gospodarstvo. Torej oni kombinirajo na eni strani liberalen model v podjetjih z družbeno odgovornim modelom v ponudbi javnih dobrin oziroma socialnih storitev. Zato je naslednji predpogoj zato, da lahko razmišljamo dolgoročneje, konkurenčnost slovenskih podjetjih, ki mora seveda temeljiti na ustrezni produktivnosti in dodani vrednosti, na visoko tehnološkem inputu. Čeprav ne samo v industriji, kar pozabljamo. Slovenija ima ogromno možnosti na področju socialnih storitev, ki so še neizkoriščene. Mimogrede, Finska se zdaj odloča za to, da je Nokia preteklost in da so socialne storitve na področju dolgotrajne oskrbe, zdravstva in pokojninskega sistema področja, kjer bodo poskušali postati vodilna država v evropskem prostoru.

Tretjič - socialna kohezija, kar pomeni, da naj gospodarska rast in pa razvoj ne bi obšla določenih socialnih skupin. Kako se to lahko naredi? Naredi se lahko z ustrezno dohodkovno politiko in pa s tako ponudbo javnih storitev ali dobrin, ki po eni strani omogoča dostopnost za vse, po drugi strani pa učinkovito ponudbo. Mi nimamo ne enega ne drugega, čeprav govorimo, da imamo relativno zelo solidaren sistem. Solidarnost ni zgolj samo nominalna možnost priti do storitve, ampak je možnost priti do storitve po ekonomsko razumnih pogojih.

In četrti element je okoljska učinkovitost. To, kar do pred kratkim nihče ni resno upošteval. To se pravi, kako internalizirati tisto, kar privatni sektor eksternalizira. Stroške in škode, ki jih dela industrija, ne smejo plačati davkoplačevalci, bom rekel splošno, ampak jih mora vkalkulirati industrija v svoje stroške in preko cene, ki jo na ta način oblikuje na trgu, je to treba na trgu spet prodati. Če ne bo tako, potem bodo naravni viri, okolje, surovine, kazalec, kako lahko degradira družba, ki ne upošteva tega. Na koncu bo seveda to postal tako omejevalni faktor, da ne bo več mogoče niti govoriti o vzdržni gospodarski rasti.

Kako smo poskušali povezati te elemente ne v neko modelsko, ampak v neko sistematično celoto? Kot vidite, so te satelitski, so te štiri, teh pet osnovnih blokov, za katere mislimo, da je treba oblikovati razvojne politike in prioritete. Te pa temeljijo na temeljih, ki se jim reče strukturni ukrepi in pa institucionalne prilagoditve. To se pravi, temelji so strukture, so institucionalne narave, medtem ko so politike vezane s tistimi elementi gospodarske in socialne aktivnosti, ki omogočajo, da ti temelji dejansko prinesejo tudi ustrezne koristi prebivalstvu, za kar konec koncev gospodarstvo obstaja. In ne bi jih našteval, raje bomo potem v razpravi šli bolj globoko v posamezne te elemente.

Tukaj je ta prvi predpogoj, ki sem ga prej omenil. Da si najprej nalijemo čistega vina, kje smo. Zdaj smo v letu 2010 in če pogledate, sta to dva realna scenarija. To ni nekaj izmišljenega. Prvi scenarij s polno črto je tisti, ki je Sloveniji najbolj ljubek. To je, da se nič ne naredi, ampak se poskuša nekako priti skozi, kot bi se reklo. To prihajanje skozi kaže, da bi imeli približno okrog 7-procentni primanjkljaj v naslednjih letih, kar bi povzročalo recimo rast javnega dolga na raven preko 50 %. To seveda ni vzdržno, če računate, da bi na to prišlo še recimo približno 10 % točk posledic pokojninske reforme.

Tisti, ki mislijo, da se pokojninska reforma lahko reši samo skozi upokojitveno starost in ostale stvari, žal pač ne gre. Treba se bo pogovarjati - čeprav vidim, da se v zadnjem času to zelo narobe razume, tudi glede upravljanja z državnim premoženjem. Zakaj? Ker bo treba kombinirati premoženjsko politiko z dohodkovno politiko, da bi bila reforma tako zdravstvenega sistema kot pokojninskega lahko tudi socialno vzdržna. Reforma je tehnično zelo enostavno narisati. Več ali manj so vsi parametri v Sloveniji jasni, ni da bi tukaj zdaj morali sindikati slučajno odkriti toplo vodo, ali pa kdo drug. Je zelo

jasno. Vprašanje je seveda, v kakšni kombinaciji obremenitev se zgodi taka preureditev sistema. In če ta prostor, ki je tukaj med tema dvema črtama, eno ki je polno in drugo, ki ni polna, ne bo nastal, potem prvič, ne bo uspešnih reform. Brez uspešnosti teh reform, boste na naslednji sliki videli, se bo zgodilo nadaljnje pešanje gospodarske aktivnosti in na koncu bo prišel ukrep, kot ga je doživela Grčija, če bi tako nadaljevali, kot ne bi bilo treba.

To se pravi, tukaj je zelo preprost prikaz tega, kar bi lahko prišlo. Ta črta med 5,7 in 1,6 je črta, ki jo je Slovenija obljubila v svojem dokumentu, ki se mu reče stabilizacijski program, ki ga pripravlja Ministrstvo za finance in ki je tudi del izhodne strategije. Torej gre za nekaj, kar bi moralo biti večini na nek način dostopno in jasno, da ne govorimo o izmišljenih problemih, o navideznih reformah, o socialnem pritisku na socialne partnerje, ampak gre za en razumen dialog, ki mora pripeljati do rezultatov. In rezultat ne more biti, da ne želimo nobene pokojninske reforme, ker to ni več odvisno od te generacije. Deloma sicer je, ampak s posledicami za naslednje, torej ni odgovornost zgolj na socialnih partnerjih v socialnem dialogu, ampak tudi verjetno tistega dela slovenskega prebivalstva, ki v teh socialnih dialogih ta trenutek aktivno še ne sodeluje.

To so približne ocene, ki temeljijo na statistiki prebivalstva in staranja, kako se približno dvigujejo obremenitve iz pokojninskega in socialnega zavarovanja zdravstvenega varstva in nečesa, kar trenutno v Sloveniji še nimamo ali pa je zanemarljivo prisotno, to je dolgotrajna oskrba prebivalstva, ki je starejša recimo od 60 let. Če pogledate na hitro, v slabih, v dobrih, v slabih desetih letih že bi prišlo za približno skoraj 3 procente povečanja v deležu družbenega proizvoda. Kje najti te 3 procente, če bi želeli tako nadaljevati? Odraslih je ta trenutek približno med 0 in 1, ki bo v naslednjih letih med 1 in 3. Tako rekoč ni prostora. Razen če ne začnemo močno dvigovat davčno obremenitev, kar pa pomeni, da bo gospodarstvo začelo pešati in če bo gospodarstvo pešalo, ne bo tistega, ki bo odplačeval dolg, ki se je nabral in se bo seveda dinamično še nabiral v nadaljevanju.

To pa je ena slika avtorja, vam znanega gospoda Kidrič, ki pa pokaže samo na malo drugačen način, kako bi, če ne želimo obremenjevati delodajalcev in delojemalcev z dodatnimi socialnimi prispevki v nadaljevanju - to je tale hribček, ki se dogaja ali pa gora, ki bi se zgodila - to je prerazporejanje preko državnega proračuna javno finančnih virov. Tukaj pri 2025, 2026 smo naredili črto, ker je to še neko obdobje, do kamor lahko večina recimo še vidi racionalno. In v tem primeru se seveda že zgodi izjemno poslabšanje gospodarskih razmer in je vprašanje, ali je lahko še normalno zagotovljeno izplačilo pokojnin. Iz preprostega razloga, ker tale kupček na vrhu je treba tudi financirati. Če je to primanjkljaj, ga ne moremo financirati doma, ampak ga mora financirati tujina. Tujina pa seveda gleda na državo in ekonomijo kot na vsako drugo inštitucijo na trgu, jo ocenjuje po njeni boniteti, kredibilnosti in podobno in se odloča alternativno, ali bo vložila svoj denar v to naložbo, ki se ji reče Slovenija, ali pa v naložbo, ki se ji reče recimo Avstrija ali pa Nemčija. Vsi se namreč pojavljajo na tem trgu kapitala s svojimi dolžniškimi papirji in iščejo sredstva za njihovo financiranje.

Grčija, mimogrede, ima ta trenutek 400 milijard dolga. V letošnjem letu bo morala refinancirati približno 60 milijard. Če računate, da ima v tem trenutku j obrestne mere, ki so med 5 in 6 odstotkov, in rast, ki je negativna, pomeni, da z vsakim dodatnim zadolževanjem postaja revnejša. In je vprašanje, kje se to lahko konča, če ne s situacijo Nemčije v 30 letih. In ta pomoč Evrope, ki naj bi se kazala v dodatnih kreditih, ne bo pomagala. Mi bomo dali 140mio, Nemčija bo dala 8 milijard, Grčija pa bo še vedno v bistvu, potem ko bo vse to dobila, še vedno v situaciji, da bo vse, kar bo ustvarila, porabila za za obresti. Grčija recimo brez deprecijacije, kar pomeni izstop iz evro skupine, težko da bi lahko normalizirala svojo situacijo na socialno vzdržen način.

To pa je zdaj najlepša slika, ki pojasni celoten tudi nordijski koncept, solidarnost, interese socialnih skupin in pa medgeneracijske sporazume. To je slika za Slovenijo. Sicer malo starejša, ampak se pa ni kaj veliko spremenilo. Če pogledate površine med rdečo in modro črto, ugotovite, kdaj večina prebivalstva od države dobiva, če se takole izrazim, neto: to so mladi do takrat, ko nehajo študirati, in starejši, ko se upokojijo. Vmes je tista aktivna populacija, ki naj bi zaslužila, če tako lahko rečem, za

obe te dve drugi, drugi površini, ki jih predstavljajo določene socialne skupine.

To je pa neke vrste celotna potrošnja. Ti so dohodek izdelali. To pa je primerjava Slovenije z 15 državami, kjer vidite, kako je ta krivulja razporejena drugod. Ožja ko je, bolj ko je široka ob straneh ta distribucija, slabša je država, ki je predmet take analize. In Slovenija ima problem in zato je to za ene najbolj zanimiv del razprave, ker tukaj lahko vključite tako dijake, študente, upokojence, starejše, delovno aktivne, takšne in drugačne. Če mislimo v Sloveniji, da se mora pristop v normalno aktivno fazo delovanja posameznika podaljševati, torej da naj bojo ljudje čim dalj na študiju po 25 letu

- pri nas mislim da je povprečen rok študiranja 7 do 8 let

- potem se seveda krči možnost, da bi lahko večja populacija delala za tiste, ki se starajo, odhajajo v pokoj in ki živijo vedno dlje. Torej je nujno, kar so vse države ugotovile, predvsem pa skandinavske, da je treba ti dve skrajni točki oziroma površini povečati. Mlade tako šolati, da so hitro in dobro usposobljeni za aktivno delo in da ne študirajo zaradi tega, da bi lahko še postrani delali, kar je osnovna značilnost Slovenije in v bistvu zelo neznačilna za druge države Evrope, s katerimi se želimo primerjati, tudi skandinavskimi. In da bi starejši ljudje ustrezno ostali dlje časa aktivni in s tem pripomogli, da so v bistvu obremenitve dela skozi prispevke lahko manjše in s tem tudi gospodarstvo produktivnejše. To je osnovna dilema, s katero se bo Slovenija soočala in se da v sliki relativno zelo enostavno podati.

Tisti, ki pravi, da je sine quae non vsega v pokojninski reformi 40 let delovne dobe, ima v tej sliki dokaz, da napačno razmišlja. Če se doživetje podaljšuje iz leta v leto, ne more delovna doba ostati 40 let. Enostavno ne more. In če Slovenija tega ne bo spoznala skozi aktiven dialog, bo spoznala skozi ukrepe drugih držav in pa Evropske unije čez nekaj let v mnogo v neprijetnejši obliki, kot jo bomo sami lahko naredili, če se bomo pametno lahko dogovorili. In naša populacijska struktura, naša izčrpanost delovno aktivnega prebivalstva ni mnogo različna od držav, s katerimi živimo skupaj v Evropski uniji. Ni res, da je Slovenija tako specifična, da mora imeti zelo specifičen sistem. Ni res. Jaz vam danes tukaj ne morem pokazati, ampak večina evropskih držav - mislim, da smo mi med tremi - ima ta trenutek že 65 let kot statutarno mejo upokojitve. Medtem ko učinkovita pri vseh teh krepko čez 60 let. Pri nas je 63 statutarna za moške, dejansko pa slabih 59 let. Za ženske seveda še toliko manj. Ni ga sistema, ki bi to vzdržal ob taki življenjski doživetju, kot ga ima Slovenija, ki je zelo podobno razvitim evropskim državam. Ali bodo socialni partnerji to hoteli razumeti, ali bo to znala vlada pravilno interpretirati, to je za mene tehnično vprašanje, vsebinsko vprašanje pa, da sploh vemo, za kakšen problem gre.

Zdaj bi pa samo na kratko še nekaj več povedal o teh posameznih elementih. Fiskalna stabilnost. Zakaj smo se je zelo, zelo resno prijeli? Zato ker mislimo, da je to edini način, ko ni več stečajne politike, ki je Slovenija nima, ker je v evro območju. To je v dohodkovni politiki edini instrument, ki ga ima vlada za resno vodenje makro ekonomske politike. Slovenija je lansko leto končala približno s 5,5 % javno finančnega primanjkljaja. Če bi tako nadaljevali, ste videli sliko pred tem, in ker smo v taki situaciji, smo tudi v procesu tako imenovanega ekcesivnega postopka glede primanjkljaja, 'excessive deficit procedure', kar pomeni, da je Evropska unija, to pa že tudi od nas in drugih 21 držav zahtevala, da bodo do vključno leta 2013 zmanjšale ta primanjkljaj pod 3 odstotke. Če ne, potem se seveda začnejo uveljavljati ukrepi, ki jih pozna evropski pravni red.

Kaj je v Sloveniji problem? V Sloveniji je bil vedno problem fiskalne politike, da je bila prociklična, se pravi da se je gibala tako, kot se je gibala gospodarska aktivnost. Ko je šla gor, smo preveč trošili, ko je šla dol, so nam padali prihodki, smo akumulirali velike primanjkljaje. Temu se je treba izogniti, če želimo vzdržno, socialno državo hkrati imeti, ker konec koncev socialna država je najbolj potrebna, ko je gospodarska aktivnost šibka. In če tega ne bo, potem seveda tudi teh elementov normalnega socialnega uravnavanja družbenih odnosov ne bo. Da bi to lahko storili, se je vlada odločila, da bo

Fiskalno pravilo je zelo enostavno. Ne glede na to, kakšna je letna rast prihodka, morajo biti odhodki vezani na neko trendno gibanje družbenega proizvoda. V dobrih letih se nabirajo presežki zaradi tega, ker je prihodkov več, v slabih letih se ti presežki uporabljajo za socialne izdatke, ki naraščajo, za nezaposlenost in podobne stvari in se s tem ne poslabšuje, gledano strukturno, fiskalni položaj. Ker smo se ujeli pri petih odstotkih primanjkljaja in ker želimo priti do pod 2 odstotka primanjkljaja do leta 2024, bo zaradi tega, poleg tega, da bi imeli ta odnos glede na potencialno rast našega družbenega proizvoda, bomo morali še zmanjševati javno finančni primanjkljaj.

To dvoje skupaj je prineslo cilj, ki pravi, da morajo do leta 2013 javno finančni odhodki biti v evrih nominalno nespremenjeni. Okroglo 9 milijard. Da bi to dosegli, so seveda potrebne strukturne preureditve znotraj javnih financ. Ker pa ni dovolj samo uporabljati instrumente ekonomske politike, ampak tudi nekatere strukturne prilagoditve, ki omogočajo, da do največje možne mere ohranimo socialni standard, ampak na ekonomsko vzdržen način, zato je v gradivih, predvsem v izhodni strategiji in v programu stabilnosti zapisano, da se bo moralo znižati stroške dela v javnem sektorju, kakorkoli imenujemo to, ni nujno zmeraj znižanje plač, je pa nujna racionalizacija delovanja inštitucij. Ne samo na ravni države, ampak tudi na ravni lokalnih skupnosti.

Drugič, da se mora racionalizirati proces javne uprave, ne samo javne uprave, ampak tudi inštitucij, ki so ponudniki javnih storitev. Zdravstvo, šolstvo, znanost. Mnogo neracionalnosti ste tisti, ki ste v teh sektorjih zaposleni, najbrž opazili na lastni koži v zadnjih desetletju ali pa več. To je eden od sektorjev v Sloveniji, ki je bil najmanj spremenjen po osamosvojitvi. Poglejte znanost, pogledjte univerzo, pogledjte zdravstvo, tam se niso zgodile kakšne dramatične spremembe, pa bi se nekatere, mogoče ne dramatične morale zgoditi v preteklem desetletju.

Ukrepi za zmanjšanje dolga države. Država je relativno močno prisotna v gospodarstvu iz različnih razlogov. Slovenija je ena od držav, ki se močno inkorporira, če hočete, v gospodarstvo. To se pravi, prisotnost države v odločanju o gospodarskih zadevah je velika. Po mojem mnenju prevelika, po mnenju nekaterih premajhna. Pa vendarle osnovno vodilo, če že govorimo o raznih interesih, ni toliko, kaj vse mora biti naše, ampak kaj je lahko naše, da tudi ekonomsko opravičljivo ostane naše. Ne zgolj da je to subvencija enega dela države drugemu delu države. O tem se zdaj veliko pogovarjamo, tudi nekaj nekorektne polemike je v javnosti na to temo.

Da bi lahko tak fiskalni načrt ustvarili na racionalni in kontrolabilen način, kar je bistveno, je potrebno imeti nek srednjeročni programski okvir za to, in to je, temu bi se reklo programski proračun, ki ga je Slovenija začela uvajati lansko leto in gre relativno težko od rok, pa vendarle upajmo, da bo letos že korak dlje, kot je bil lani. Ne bi širše razlagal, ker bi preveč časa za to porabili. V tem srednjeročnem programu smo letos prvič dosegli to, da je strategija zapisala nekaj, kar v Sloveniji ni bilo nikoli možno. Vlada je zapisala, bomo videli kako bo pri realizaciji skozi javne finance. Namreč tri bistvene razvojne prioritete. Ne 15, 20 prioritete. Tri, ker za več itak nimamo denarja:

1. Podjetništvo in znanje, znanje za razvoj,
2. varna prožnost in socialna kohezivnost,
3. razvojna, prometna in energetska infrastruktura, ki upošteva okoljske in pa podnebne standarde.

To vam lahko pokažem tudi na tej preglednici, ki kaže, koliko odstotkov družbenega proizvoda naj bi bilo namenjeno za te osnovne tri prioritete. Če pogledate v deležu družbenega proizvoda, potem si lahko ustvarite vtis. Ta zelo velik delež tukaj na sredini je seveda, ob upoštevanju, da se upošteva tudi pokojninski in pa zdravstveni sistem v tem noter.

In kaj je zdaj pomembno? Tisto, kar je po našem mnenju pomembno, je, da ta drugi del ohrani realno vsebino, ki je ni, oziroma obseg, da bi se lahko prvi segment povečal in da bi se lahko tretji segment

povečal. Pomeni, da ob tistih devetih milijardah, ki sem vam jih prej omenil, pa če bi dodali še nekaj drugih števil, okrog 10 milijard, se bodo nekatere druge družbene, tudi koristne stvari, morale nominalno zmanjšati. Pazite, nominalno se bodo morale zmanjšati. V javni razpravi se še nismo dokopali do tega, da je ob takih javno finančnih predpostavkah, če želimo imeti prioritete, da se druge stvari nominalno zmanjšujejo. Ker je cilj v tem trenutku nespremenjen - nominalni obseg javno finančnih izdatkov. Ko bomo enkrat vsi dojeli, da je to osnovna omejitev, potem bo razprava mnogo lažja in mnogo bolj ustvarjalna, kot je bila do sedaj. Če pa tega ne bomo naredili, bo pa prvi cilj padel. Če bo prvi cilj padel, bo večji dolg in če bo večji dolg, bo večje zadolževanje. Če bo večje zadolževanje, bo slabša rast in tako je ta neskončni krog potem vzpostavljen. Seveda s to posledico, ki je primerljiva, kakršna je zdaj tudi v Evropi. Se pravi, ne govorimo več o teoretskih principih, zdaj imamo primere v življenju, kaj se zgodi državam, ki se neodgovorno obnašajo s svojim gospodarstvom in celotno družbo.

V okviru te strategije smo potem poskušali formulirati osnovne ukrepe ekonomske politike. Minister za delo ima - hvala bogu, da imamo takega ministra, tukaj ogromno delovnih zadolžitev. Boste videli na koncu spisek aktov, ki jih je treba na neki način spraviti v življenje. Na eni strani smo šli nasproti socialnim partnerjem - zmeraj malo na plačo. Zgodil se nam je zanimiv primer. Na Nizozemskem bo zdaj, mislim da v kratkem nova vlada in tudi pripravlja neke vrste program, kako naj se odzovejo na krizo. Malo držav je že pripravilo gradivo, ki bi kombiniralo ukrepe krizne narave s tako imenovanimi strukturnimi. Eden od ukrepov je znižanje minimalne plače na Nizozemskem. Nizozemska ni država, ki nima poslušnosti za socialna vprašanja. Je ena tistih, ki je blizu skandinavskim državam. Njihova logika razmišljanja pa je drugačna od naše. Mi smo se tako odločili s partnerji. Zaradi tega, ker smo se tako odločili, je treba spremeniti tudi nekatere druge dele sisteme na tem področju. To je sistem delovnih razmerij. Mi imamo zakonodajo, ki ne bo zdržala, ne glede na to, ali bodo sindikati vztrajali, da je to njihova ustava. Tudi ustava ne bo zdržala, če bo država propadla. Torej je treba biti toliko priseben, da se začnemo pogovarjati o tisti fleksibilnosti, ki bo omogočala dodatno zaposlitev, ne samo onemogočala odpuščanje. Ker samo od tega, da bo zmanjševala možnost odpuščanja, ne bomo nikogar zaposlili samo po sebi. In če ne bomo nikogar zaposlili ali pa zelo malo ali pa nekaj po malo, potem se nam bodo seveda dogajale stvari, ki jih poznamo.

Urejanje trga dela. Študentsko delo je tipičen primer, kjer je Slovenija izrazit outlier, kot rečejo Angleži. Tega ne pozna Evropa. Da bi študentje v času med 18. in 25. letom, pri nas tudi do 30. leta, velik del svojega časa porabili za to, da so zaposleni na pol na črno, ker to je sistemsko uveljavljena črna ekonomija ali pa siva ekonomija, zakonito uveljavljena. To je nelojalna konkurenca na trgu dela drugim mladim in drugim aktivnim, ki bi želeli biti zaposleni. Ni osnovni problem samo, ali je zaposlitev na nedoločen čas in za določen čas, problem je tovrstna zaposlitev, ki v mnogo čem zmanjšuje možnost enakega vstopa na trg, normalnega vstopa mlade generacije na trg. Zato seveda se mora spremeniti. Tudi politika štipendiranja, to je jasno. Mala dela naj bi zamenjala to sivo ekonomijo, ki jo dopuščamo skozi takšno obliko delovanja dela slovenske populacije. Recimo v Sloveniji nimamo nikakršnega pregleda nad tem, kako ljudje študirajo in kako se vpisujejo in koliko časa se lahko učinkovito vpisujejo v študijske programe. Tega empiričnega informacijskega sistema v Sloveniji ni. Zdaj se počasi poskuša do njega priti. Nemogoče je, da lahko ljudje seveda študirajo zastoj ali pa blizu tega ne glede na to, koliko časa študirajo program, ki ima določeno število let, zato da prideš do konca študija. 5, 6, 4, kakor pač je po programih, ne. Te omejitve ni. In zaradi tega imamo vzporedni sistem študiranja ob delu, ki je pa zelo nepravičen do tistih, ki študirajo ob delu glede na tiste, ki ne študirajo ob delu. In to praviloma nikogar ne moti.

Glede omejitev zgornje meje zavarovalnih osnov za socialne prispevke, tukaj je veliko demagogije. Mi smo ena redkih držav v Evropi, mislim da sta še dve poleg nas, ki nimamo kapice na socialne prispevke. Kaj to pomeni, recimo? Oziroma ne, nimamo te kapice za nekatere. Vsi samozaposleni, vsi d.o.o.-ji, to se pravi tisti, ki imajo svoje d.o.o.-je, imajo sistem, da se jim socialni prispevki končajo pri 40.000,00 evrih. Imajo razrede, 8 razredov, glede na velikost dohodka, dobička, plačujejo potem. Pač

tisti, ki so v d.o.o.-ju, si vzamejo minimalno plačo in ni problema. Ostali si pa pač glede na lestvico prilagodijo svoje plačilo po socialnem prispevku. Normalno zaposleni pa plačujejo ne glede na višino dohodka. To se pravi, krivulja je eksponentialna. V Avstriji recimo, ki je nam socialno zelo podobna država, je omejitev za plačilo teh prispevkov pri 41.000,00 evrov. Nad tem se ne plačujejo več prispevki, ampak se plačuje normalno dohodnina. Razlog, zakaj je to tako, je relativno preprost. Naše pravice iz socialnega zavarovanja niso neomejene, ampak so omejene - približno dva in pol kratnik. Med 1 in 2 in pol kratnikom so te pravice zamejene. Torej tiste, ki trdijo, da s tem želimo pomagati predvsem bogatim, jih vprašam, kako bomo zaposlovali v Sloveniji visoko kvalificirane kadre za visoko tehnološke projekte, v industriji in gospodarstvu, ob tem, da se trg dela ta trenutek v Nemčiji in Avstriji sprošča. Z letošnjim letom se je sprostil. Vsaj Štajerska ima zelo dobro alternativo, kako in na kakšen način se zaposliti z manjšimi stroški in boljšo plačo. Poleg tega ta izpad fiskalnih prihodkov ob takem ukrepu seveda ni takšen, kot se ga prikazuje v javnosti, ampak je manjši od 50 milijonov evrov. Zdaj smo sprejeli dva ukrepa glede selektivnega subvencioniranja zaposlovanja nezaposlenih mladih in pa starejših, ki bo pomenil približno 30 milijonov izpada fiskalnih prihodkov.

Drugo vprašanje, ki je zelo pomembno v tem trenutku, saj se ga vidi iz aviona, je nelikvidnost oziroma problemi s financiranjem v podjetniškem sektorju. Tukaj ni toliko problem, da likvidnosti v sistemu ni, ampak se je likvidnost ustavila v nekaterih delih sistema. Gradbeništvo je en tipičen primer. To je neke vrste bolezen, ki se širi. Iz ene točke se širi po sistemu naprej in gradbeništvo je izjemno dober primer, kako se to zdaj dogaja tudi v trgovini, če gledate, je nekaj podobnega.

Mi smo dosegli dogovor po podaljšanju pregovarjanj oziroma razpravljanju o tem, da gremo v spremembe Zakona o insolventnosti in za primer stečaja, kjer je predvsem pomembno, da smo prišli do skupne solucije, da v postop.. da.. Zakaj je ta zakon pomemben in zakaj se razlikuje od Zakona o gospodarskih družbah? Zato ker želi dati možnost firmam, ki imajo šanso preživeti, da lahko preživijo. Lastniki pa ni nujno, da preživijo. Rešuje se firma, ne lastniki. In zato morajo upniki dobiti ustrezno večja pooblastila pri odločanju in upravljanju. V to smer grejo spremembe zakona v tem trenutku, da bodo upniki lahko hitreje, bolj učinkovito šli v restrukturiranje podjetja, ne da bi ga morali zaradi tega nujno najprej odpeljati v stečaj. Lastniki pa morajo seveda izgubiti ustrezne pravice in pa pooblastila. Zakaj? Ker so pripeljali firmo do tega, da je insolventna. Če je insolventna, ni več kapitala in to se mora tudi računovodsko dokazati, da ni več kapitala, ne pa da določeni lastniki zavirajo prisilne poravnave in stečaje, ker rešujejo ne podjetje, ampak sami sebe, vsak samega sebe. To je osnovni problem naših dolgih stečajnih postopkov in pa seveda slabo prestrukturiranje podjetij, ki bi lahko še vedno zaposlovala in delovala dobro, potem ko se očistijo. To je osnovni smisel tega slovenskega poglavja 11, kot ga poznajo ameriška in nekatere druge zakonodaje.

In druga stvar, da se gre v spremembe zakona o izvršbi in pa zakona o menici: Nemogoče je, da je dokument, kot je menica, ki je podpisan pri polni zavesti dolžnika, lahko predmet izjemnega postopka osporavanja na sodišču s pritožbami dolžnikov. Dolžnik se je opredelil, ko je menico podpisal. Zato pa je to menica, ne? In postopek izterjave ne sme biti zaustavljen s sodnim postopkom. Sodni postopek lahko traja, izvršba se mora storiti. Če se naknadno dokaže, da je bil pri tožniku.. da je imel prav, bo dobil denar, ki ga je v takem postopku želel iztožiti, nazaj. Sicer nič ne pomeni pri nas menica, nihče več je resno ne jemlje. Postopki trajajo po leto, dve, tri s stalnimi pritožbami in ponovnimi pritožbami in tako naprej. Tukaj so advokati zdaj že tako zverzirani, da ni več nobenega problema. Če bomo to dosegli, potem tudi takih primerov ne bo, v glavnem. Ne rečem, da jih imamo zdaj, ko veliki javni izvajalci javnih naročil omejujejo izplačila svojih pogodbenih partnerjev na način, ki kažejo na.... Če kje lahko govorimo, da pravne države v Sloveniji ni, je na tem področju pa res ni. Mnogo prej tukaj kot kje drugje. In je v tem trenutku to dvoje bistveno.

Tretja stvar, ki je zdaj še v proučevanju, je borza terjatev in obveznosti, kjer bi tisti, ki imajo terjatev in tisti, ki imajo obresti, med seboj trgovali, da bi se začel proces kroženja likvidnosti v sistemu. Upam, da bo to v roku enega do dveh mesecev, tako da bomo tudi javnosti predstavili. Sama multilateralna kompenzacija ne pomaga. Te je približno 8 % v sistemu in ne pomaga rešiti tega osnovnega

problema, ki je v Sloveniji ta trenutek ob zelo slabi kreditni aktivnosti bank seveda očiten. Ne razmišljamo pa o tem, da bi imeli posebne ukrepe samo za reševanje posameznih panog. Tudi ne gradbeništvo. Gradbeništvo ni v slabi situaciji zaradi ciklusa, ampak zaradi slabih poslovnih odločitev v preteklosti. In iščejo posle tam, kjer posli so in bodo sebe tudi postavili na zdrave temelje. Ne more pa ostati v tej situaciji enak obseg, enako število gradbene industrije, gradbenih podjetij, kot je bilo pred petimi, šestimi leti. To pač ne bo in to je tisto normalno čiščenje v gospodarstvu, ki, če ga bomo preprečevali, bomo sebi storili več škode kot koristi.

Glede razvojnega financiranja imamo en osnovni problem v Sloveniji. Preden je SID banka začela boljše delovat, da tega razvojnega financiranja sploh ni bilo. Drugič, zdaj imamo pa preveč institucij, ki se s tem sistemom ukvarja, SID banka, podjetniški sklad, ekološki sklad, razvojni sklad, nekaj sem jih omenil. In osnovni problem je, da ti med seboj niso tako povezani v mrežo, da bi bila ta ponudba sinhronizirana med njimi, da bi bila usmerjena k podjetju, ne podjetje k njim. Torej da podjetje lahko izbira jasno ponudbo, ki jo morajo seveda na trgu pokazati. V to smer se zdaj poskušamo dokopati do nekaterih rešitev, ki so za podjetja, mala, srednja in velika, bolj primerna. Mimogrede, kohezijska politika Slovenije, o kateri je veliko govora, ima osnovni primanjkljaj. Zdaj me bodo ti v znanosti grdo gledali, da je večina sredstev dana na nepovraten način. Tisto, kar se zastoni da, nihče ne ceni. Tudi v znanosti ne. In bomo videli čez par let, ko bomo pogledali čez pet let, 100 milijonov letos vloženih, kaj je nastalo v komercializaciji, v produktih, v storitvah, v širitvi trga, pa bomo potem lahko ocenili, ali je bil ta predor v centre odličnosti, konkurenčnosti in podobnega dejansko to, kar se imenuje v teh dveh skovankah ali ne. Če ne, potem se nam slabo piše, ker tega denarja v takem obsegu ne bo več iz evropskih sredstev. Naša ideja je že eno leto, pa žal še nismo prišli dlje od tega, da se večina sredstev da na povratni način z zelo nizko obrestno mero, ampak na povratni način, da se bo lahko uporabljal v ponovnem ciklu financiranja še kdaj in s tem omogočil mogoče še komu drugemu priti do teh sredstev, razen tistih, ki so uspeli v tem prvem koraku. Ampak v Sloveniji je težko, ker je to mreženje relativno dobro razvito ne samo v politiki, ampak tudi na drugih področjih. To je samo en kratek prikaz, kje imamo primanjkljaje v razvojnem financiranju, da bi prišli do podjetij z visoko dodano vrednostjo, z visoko tehnološkimi proizvodi, ki so izvozno zelo atraktivni in vse to, kar smo v vseh strategijah že nekajkrat napisali, tega je ogromno. Ko pa gremo pogledat v prakso, pa vidimo, da je od tega pisanja v praksi ostala relativno malo. V tako imenovani semenski fazi nimamo ta trenutek nič. Zdaj se počasi vzpostavlja v skladu tveganega kapitala, ki so pomembna v tej fazi, če želijo nastati neka mlada perspektivna podjetja, kjer mladi ljudje najdejo samozaposlitev in ne računajo na državo, ampak najprej nase in potem jim bo mogoče država še kaj pomagala, je ta faza. In tukaj imamo zdaj nekaj instrumentov, ki naj bi zaživel preko podjetniškega sklada in pa tudi SID banke in omogočili ta začetni zagon. Potem imamo nekaj več tega, kot vidite v naslednjih fazah, če gledamo kot ciklus razvoja podjetja. Pa vendarle, če pogledamo, koliko inštitucij se s tem ukvarja. Že iz nabora števila inštitucij je očitno, da tu koordinacija šepa. Kot bi rekel že na prvi pogled ali pa iz teorije organizacij bi sledilo, da mora tukaj biti precej mrtvih kotov, ki niso potrebni. Mi poskušamo zdaj te mrtve kote, če jih lahko tako imenujemo, na nek način zmanjšati in povečati sinhronost teh inštitucij, postopno, ne zgolj organizacijsko, ampak poslovno povezovanje, kar bo pomembno. In če vam povem, da je sredstev za tovrstno financiranje letos v državi za milijardo evrov, to ni majhen denar. In ta trenutek je to edini denar, ki relativno sigurno prihaja v podjetja. Če pogledamo banke, ki so precej obnemogle.

Potem pa sledijo drugi srednjeročni ukrepi, o katerih je v javnosti tudi veliko zgodb, veliko govora in kjer se pričakuje od vlade, da bi že bili vsi zakoni in ko poskušamo zakone spraviti v parlament, nam rečejo, zakaj hitimo s semaforji. Večina teh stvari je na vladni ravni pripravljenih. Ali je odlično pripravljenih, ali prav dobro ali dobro... vsekakor bistveno boljše, kot je trenutna situacija. Na pokojninskem sistemu ne bi veliko besed zgubljal, ker najbrž vsi, kolikor vas zanima, to lahko spremljate in mislim, da bo minister Svetlik znal pojasniti in razložiti, zakaj je tisto, kar predlaga, vsaj v večini dobro, in zakaj večina argumentov, ki se dajo ex cathedra, nima močne vsebinske podlage. Ena od stvari, na katero se bomo morali navajati, je, da se pokojnine v svoji rasti ne bodo

mogle vezati na plače. Zakaj ne? Ker je vedno več tistih, ki so v pokoju, glede na tiste, ki delajo. In produktivnostna renta gre samo tistim, ki delajo. Medtem ko tisti, ki so v pokoju, so to produktivnostno rento dobivali, ko so delali. Osnovni problem v Sloveniji v zvezi s tem je, da ljudje mislijo, da so vplačevali za svojo penzijo. Mitja Gaspari plačuje zase? Ne vplačuje zase. Mitja Gaspari vplačuje za Milana Kučana, če je že v penziji.

MILAN KUČAN: Ja seveda, pet let.

MITJA GASPARI: To je medgeneracijski sporazum. In to je bismarckov sistem. Toda ne iskati zavarovalniškega principa v medgeneracijskem sporazumu. Ga ni. En približek so našli v Skandinaviji, kjer so rekli 'personal account', navidezni račun. Zakaj navidezni? Ker so poskušali narediti to, da so rekli, vse, kar nekdo plačuje, sicer ni njegovo, ampak se bo zavedlo kot da je on to plačeval za sebe. Zakaj so to naredili? Da so lahko iz sistema očistili stvari, ki ne sodijo v pokojninski sistem. Naš pokojninski sistem ima približno milijardo evrov letno stvari, ki nimajo s pokojninami nič skupnega, direktno. Razne dodatke, državne penzije, kmečke pokojnine, vse mogoče stvari, ki jih je država dodajala, tudi že v prejšnjem sistemu, da je bil večji mir, včasih. Včasih pa zato, ker ni našla boljše rešitve. Zdaj je ta sistem seveda nabuhel, prevelik. In je neupravičeno obremenil pokojninski sistem s stvarmi, ki niso pokojninski sistem. To je treba očistiti tudi pri nas. In ta navidezni račun je sistem, ki pelje v to smer.

Druga stvar pa je, kar je teoretsko zelo zanimivo, da se pokojninski sistem prilagaja življenjskemu doživetju. Če se ta vsako leto podaljša recimo za šest mesecev, bi se morala tudi delovna aktivna doba podaljšati. Drugače sistem ne bo zdržal. To je zelo jasno. Pa ni bistveno, ali 10 % ljudi dela tako, da so že pri 45-ih letih zelo utrujeni in ne morejo več. Za tiste mora biti posebna rešitev. Ne smete posameznim mlajšim skupinam prilagajati celotnega sistema, ampak kvečjemu obratno. Pri zdravstvenem sistemu je pa en drug problem. Po mojem vsaj, zdaj govorim tudi v svojem imenu. Da imamo izjemno slabo ekonomiko v zdravstvu. Izjemno slabo ekonomiko zdravstva. To ni problem? Ko se zdaj igramo s številkami - 100 milijonov bo zmanjkalo, zaradi tega in tega, pravi Zdravstvena zavarovalnica. Prvo, kar bi bilo, ne bi smela o tem sploh govoriti na tak način. Zdravstvena zavarovalnica mora skrbeti za interese vplačnikov, ne države, vplačnikov. V zdravstveni sistem ne plačuje država, ampak mi. A ima kdorkoli od vas kakršenkoli odnos do zdravstvene zavarovalnice, kadarkoli? Nikoli. Direktorja vidite samo na televiziji, tam se pogovarja z ministrom ali pa z zdravniki. Kaj pa z zavarovanci, ki to vplačujejo? Nikoli. Narobe svet v Sloveniji, kar se tega tiče. Švedska ima ravno tako javno zavarovalnico, pa pojdite pogledat, kolikokrat letno dobijo zavarovanci informacije o tem, zakaj so kakšne storitve takšne, po kakšni ceni, zakaj se bodo kakšne storitve spremenile, zakaj bo storitev odšla iz obveznega v druge oblike zavarovanja in tako naprej. Pri nas pa če slučajno pride do tega, da si kdo drzne omeniti še to ali pa si vzame pet minut časa, da bi obvestil zavarovance o tem. Če pogledate investicije v zdravstvu, popolnoma napačen sistem. Pri nas skrbi za investicije v zdravstvu ministrstvo. Zakaj ministrstvo? Zakaj ministrstvo ne skrbi za sistem javne mreže? Zakaj ne skrbi za sistem vrednotenja zdravstvenih storitev? Zakaj se ukvarja z investicijami? Z investicijami naj se ukvarjajo tisti, ki znajo profesionalno delati investicije. Ministrstvo naj pa pove, koliko bolnic želimo imeti v Sloveniji in kakšne vrste. Ne pa da potem minister hodi gledat kable, ki visijo izpod stropa, ali pa se guga na gugalnici. Ampak to ni hec, bi rekel, to stane to Slovenijo stotine milijone evrov letno. Neučinkovita uporaba opreme nadaljnje stotine milijonov. Neučinkovit sistem plač, ki smo ga dobili za javne uslužbenke, nadaljnje, tam pa res stotine. 250 milijonov samo lansko leto dodatnih sredstev. Tak sistem ne more zdržati. In takrat se ne morete pogovarjat o tem, da je eden za to, da so storitve univerzalno dostopne, drugi pa, da je sistem slab. Storitve bodo toliko dostopne, kolikor bo sistem boljši. In dajmo naredit v zakonih spremembe dejavnosti in zdravstvenega zavarovanja, da bo sistem boljši. Potem bo tudi verjetnost, da bodo najbolj nujne storitve, ki so najdražje, vsem dostopne na enak način. Kakšno stvar bomo pa morali plačati. Mimogrede, Nizozemska, ki je bolj bogata od nas, ta trenutek uvaja sistem 5 evrov na vsak zdravniški pregled posameznika. Pa imajo privatno zavarovanje tudi sicer in javno zraven. Torej obstaja seveda, obstajajo modelitete, pri čemer v Sloveniji nihče ne trdi, da želi sistem privatizirat ali pa da ga želi osiromašit po nepotrebnem. Samo konec narediti z

neracionalnim obnašanjem. To bi vam kolega Bohinc potrdil, on dobro ve, kaj mislim. Institucionalne preureditve, o katerih govorimo, so povezane s par sektorji. Mi imamo relativno popolno zmešnjavo na področju upravljanja z državnim premoženjem. Nam se je lansko leto zgodilo, februarja in marca, ko je prišla delegacija EUCD v Slovenijo in je vprašala zelo, zelo preprosto vprašanje: >>Ali nam lahko date izpis vsega vašega finančnega premoženja, ki ga kot država kontrolirate? Ni nujno, da je v lasti direktno ministrstva, ampak kogarkoli.<< Ni bilo tega izpiska. Ker ga ni. Ker ga ni. Drugič -nobene analize ni za podjetja, ki so v državni lasti ali v infrastrukturi ali v storitveni dejavnosti, recimo kot je Telekom, ali v bančništvu, nobene analize glede tega, kam sodijo te institucije pod tako imenovani pirivini analizi. Se pravi, da se primerja s podobnimi inštitucijami drugod s podobno velikostjo, podobno organizacijo, podobno strukturo in tako naprej. Za Ljubljansko banko nihče ne ve, kam sodi glede na primerljive banke v tujini približno iste velikosti, po svojem poslovnem uspehu, organizaciji, menedžmentu, korporacijskem upravljanju. Tega ni. Telekom, tega ni. Pa da ne bi nadaljeval, Luka Koper, tega ni. Za nobeno od teh podjetij nihče ne skrbi. Po tem sem mislil. Zato je prišla ta ideja, da se oblikuje neka, za tako majhno državo, ki je eno srednje mesto, inštitucija, ki bo organizirala profesionalno korporacijsko upravljanje pri sebi za ta podjetja - kolikor koli hočete, da jih je noter, ampak da bo jasno vidno, kaj je ekonomski interes, da država drži kapital v teh podjetjih, razen kakšnih drugih interesov in kakšen je strošek države, da lahko ta podjetja normalno napredujejo. Pri Ljubljanski banki je vedno totalna drama, kadar je treba začeti kakšno dokapitalizacijo v tej inštituciji. Takrat je Slovenija na nogah in iščemo po vseh kotih evre, kako bomo to naredili. Ja, če država ni v stanju pri dveh milijardah premoženja znati s tem premoženjem upravljati tako, da bo pri tistih svojih draguljih, kot pravijo, znala narediti normalno dokapitalizacijo brez drame in v korist tako najprej banke, potem pa tistih, ki v banke vlagajo, potem ne vem kaj je od tega upravljanja z državnim premoženjem še ostalo koristnega in kaj je nacionalni interes. Na koncu bo nacionalni interes velik javni dolg, ker bo se Ljubljanska banka dodatno dokapitalizirala iz dodatnega javnega dolga. Kam pridemo? Kam bomo prišli? Zraven pa pravimo, da rabimo ustrezen zdravstveni in pokojninski sistem. Kako bomo to dvoje naredili hkrati? Težko.

Zaradi tega je ta cela diskusija po eni strani okrog Agencijo za upravljanje kapitalskih naložb in po drugi strani preoblikovanja KAD-a in SOD-a. Ni treba, da smo v vsakem podjetju aktivni upravljavci kot država. Zakaj pa? Danes sem gledal spisek podjetij, tam imate nekaj, da ne bom našteval, 70, 80 podjetij, kjer ni nobenega razloga, da bi bila lastnik noter država. Jaz ne rečem, da mora biti takoj prodano ali na silo prodano, ampak odločimo se, kaj želimo, kaj sploh hočemo. Kje so naše strateške točke, zakaj hočemo biti v Luki. Verjetno bomo našli razloge, zakaj. Zakaj hočemo biti v Ljubljanski banki, upam, da bodo tudi našli. Mariborski banki, se bomo moral že malo bolj potruditi. In tako naprej. Ampak dokler tega ne bo.. . Upam da bo ta strategija nastala v okviru profesionalne priprave, ker če bo to neprofesionalno, potem je vseeno, če je nimamo. Da bomo dosegli en korak naprej. Vsi nam pravijo, tudi OECD pravi: >>Vas ne silimo v privatizacijo, ampak zaboga, dajte upravljat s tem premoženjem kvalitetno.<< Dajte, da bodo rezultati tega upravljanja kvalitetni. Ne da bomo samo upravljali, zato da bomo upravljali. Enako velja za Dars, kjer se bo konec koncev slej ko prej treba vprašati, koliko let bo moralo preteči še iz cestnin, da bo Dars res lahko odplačal vse dolgove, ki jih je nabral. Nabral jih je bistveno več, kot jih je zakon nekoč dovoljeval. Glede na to bi morale anuitete, ki jih plačuje Dars, biti pokrite s cestninami, pa niso več, že nekaj let niso več in še nekaj let ne bodo. Se pravi, imamo resen problem, da imamo neke vrste javni dolg, čeprav konec koncev, če so cestnine dovolj velik dohodek, potem po vseh kategorijah to ne sodi v javni dolg. Ampak nekoč v bodoče se bomo lahko vprašali, ali je mogoča na tem področju privatizacija. Ne bomo odpeljali cest in zemlje, ne, zemlja bo ostala državna, ceste so pa lahko v lasti agencije oziroma Darsa in morda bo pa kakšen privatni lastnik s tem nekako boljše upravljal, kot je do zdaj država. Smo res zgradili veliko cest, še toliko več tistih, ki ne sodijo v avtocestni program, ampak ne glede na to. Fizično smo naredili veliko, vprašanje je, če smo tudi ekonomsko to naredili tako, da zaradi tega ne bomo imeli kakšne druge omejitve pri drugih projektih, ki bi zdaj radi začel delovati, pa bodo omejitve javnega dolga lahko prehude. Zato je naslednje področje glede javnih financ .. agencij za javno naročanje. To je očitno. Pri javnem naročanju je toliko nereda in toliko klientelizma, da.. .Ta trenutek se v državni upravi ali v javni upravi, če hočete, 1000 ljudi ukvarja z javnim naročanjem.

Jamčim vam, da ne more 1000 ljudi to dobro opravljati. Jamčim, jamčim. Mnogi ste najbrž že bili udeleženi v teh postopkih. Vsak drugi postopek se prereka, ne zgolj samo zaradi tistih, ki ponujajo storitve, ampak zaradi slabo pripravljenih javnih razpisov. Izobraževanje, principi, katalogi, objave, kontrola, to so osnovne naloge, ki bi jih morala ta agencija opraviti, če želimo v tako majhni državi s tako povezanimi omreženimi ljudmi narediti nekaj manj tega omreženja in nekaj več koristi za splošno dobro. Pri prometni energetske infrastrukturi mislim, da je najmanj dilem, kaj bi radi, nekaj dilem je pa, kako bi to naredili. Jasno je, da moramo Luki Koper dati zraka za dihat, preden se bo zgodilo nekaj v Reki ali pa v Trstu. Torej nazadnje bi morali delati povezavo med Koprom in Trstom, nazadnje, če sploh kdaj. Hitro pa tisto, kar bo povežalo predvsem srednjo Evropo s Koprom, predvsem Nemčijo, Slovaško, Avstrijo preko Kopra. Ali je to popravljen obstoječi tir ali izgradnja drugega tira, bi rad, če bi to lahko povedali bolj profesionalci, da ne bi politiki, mi na vladi, ki smo zelo modri, odločali o tem, kaj je ekonomsko boljše. Mi se itak pojavljamo prevečkrat kot skupščina in potem zelo modro odločamo. Recimo TEŠ je bil en tak primer, kjer se potem vlada pojavi kot zelo pomemben odločevalec, čeprav večina od nas sploh ne ve, za kaj tam po vsebini lahko gre. Je pa tudi res, da se pa ta projekt tako vodi, da trije ljudje vodijo milijardno investicijo, kar je tudi specifikum, vsaj za normalne države. Drugo je energetika. To sem že rekel. Jaz sem podprl TEŠ, a je bilo to presenečenje za mnoge. Zato, ker je to edini vir, ki ga Slovenija strateško v naslednjih 20-ih letih ali pa 30-ih letih še lahko kontrolira. Nuklearna energija, ne bomo kontrolirali. Vodo smo bolj ali manj izkoristili. Plin uvažamo, drugega pa nimamo. Sonca, sonca imamo, kolikor ga pač imamo. Vetra imamo toliko, da ga je glih za vzorec. In nemogoče bi bilo, da se spustimo v situacijo, kjer smo pri osnovnih energetskih projektih vezani na to, da nam drugi določajo, kaj bo s surovino, ki jo uporabljamo. Tu ne gre samo za ekonomijo, tu gre pa res za nacionalni interes, moram reči, in strateški interes in tako naprej. To pa ne pomeni, da je ta investicija lahko prvič, ekonomsko zgrešena, drugič, da lahko po celi družbi razprši stroške onesnaževanja okolja. Take, da mora prenesti stroške, to se pravi internalizacijo stroškov, ki so povezani s CO2 in z drugimi elementi. Drugače ekonomsko ni upravičena investicija. In upajmo, da bomo tudi dokončno dobili te izračune, ocene, ki bodo potrdile, da je temu tako, kot pravijo nekateri, ki to investicijo vodijo. Ob tem je pa seveda verjetno nujno razmišljati o nuklearni elektrarni, ne glede na to, kako smo nastrojani. Predvsem je pa treba razmišljati hkrati tudi o energetske varčnosti, ki je pa ne bomo dosegli z resolucijami in strategijami, ampak z ustreznimi davčnimi prijemi, ker samo na denar se sliši. In ko bodo stroški za tako vrsto delovanja preveliki, se bodo odločevalci za postavljene poslovne poteze temu pač prilagodili, prej se pa ne bodo. In seveda povezava, to se pravi daljnovodi, ki morajo omogočati, da bo slovenski prostor hkrati lahko tudi izvozni prostor za prenos električne energije, predvsem v države, ki so za energijo relativno bolj odvisne od nas, to je predvsem Italija. To je zdaj na koncu še časovnica teh ukrepov, za katere smo se v vladi odločili in jih je, mislim da 26, ki zdaj počasi prihajajo tudi ne samo v vladno proceduro, ampak bodo prišli tudi v državni zbor. Torej ne bo relativno velik. Nekateri pravijo, da smo si zadali preveč obširni program in s tem izgubili fokus na posameznosti. Odgovor je, da se čas izteka in da je obvladanje problemov sicer možna pot, ni pa dobra pot. In katero koli od teh stvari bomo odložili, nekatere bolj usodno, nekatere manj, toliko hujše bodo posledice. Zato se vedno ponovno vračam potem na primer Grčija ali pa Irska. Irska je zelo tipičen, zanimiv primer, ker je drugačna od Grčije glede reakcije, je pa zelo blizu tistemu, kar se je tudi Grčiji zgodilo. Na Irskem bodo tudi ta trenutek porabili približno 15 % družbenega proizvoda za sanacijo bank. Se pravi, zdaj pa izračunajte, koliko je 15 % v Sloveniji, pa boste približno ugotovili, kakšen red velikosti bi to pomenilo pri nas, če bi morali to ta trenutek narediti. Hvala lepa.

LOJZE

UDE:

Pozdravljeni. No, najprej bi dal samo dve ugotovitvi. Prva je, da je kar pravi naslov te strategije, ker je samo izhodna strategija brez kakršnihkoli vizij za prihodnjo ureditev. To so vse v glavnem srednjeročni ukrepi, medtem ko se bo recimo zakon o podnebnih spremembah pa ustavil na neki, čemur smo včasih rekli deklaracija. Je sploh nepotreben. Ker šele preprečevanje tovrstnih vplivov na naravo je treba urejati, medtem ko ta zakon.. . Videl sem teze. So več ali manj smešne, ampak dobro. Potem imam pa eno vprašanje.

Zakaj ekonomisti dveh stvari nikoli ne povežete? Vzroki za finančno krizo so sorazmerno znani.

Vendar v tej strategiji se ne vidi nobenih ukrepov, ki bi bili vezani na te vzroke. To se pravi, da se bo čez čas zgodba ponovila, seveda bo najprej 20.000, 30.000 ljudi odpadlo na rob socialnega preživetja, potem bomo izplavali, recimo, čez čas se bo pa verjetno vse to ponovilo. Seveda je jasno, jaz si ne domišljam, da lahko Slovenija kot otoček spreminja globalni sistem, ampak slej ko prej bo treba razmišljati o združevanju - svoj čas smo rekli dela in sredstev, kapitala in dela. Delu bo treba dati večjo vlogo, ker sedaj je izključno in samo na trgu kot nek material, ki mu je treba zmanjševati ceno, da se doseže večja konkurenčnost. Ampak to so stvari, ki so v bistvu za širšo razpravo za prihodnost. Potem imam pa tri konkretnejše pripombe.

Prva pripomba se nanaša na stečajni zakon, na postopke prisilne poravnave. Tu se strinjam z nujnimi spremembami, se pa bojim, ker to je pa področje, ki ga ožje mnogo bolje poznam, da se bo vse končalo na koncu pri odločanju bank o prisilnih poravnava, ker so banke daleč največji upniki. Banke so pa del finančnega kapitala, to so iste socialne strukture, kot tisti, ki so pripeljali sistem v krizo. To se pravi, da se bojim, da se kaj posebnega na tem področju ne bo zgodilo.

Drugo so te agencije. To že dolgo nekateri predlagamo, da je treba nadzornim agencijam dati večjo samostojnost. Mene je malo motilo, ker so agencije povezane s pojmom uprava. Uprava ima samo nekatere direktorije in agencije, ki so njena podaljšana roka. Vse te ključne agencije recimo na področju vrednostnih papirjev, borze, zavarovalništva, vse te bi pa morale postati neodvisne, od izvršne oblasti čimbolj oddvojene institucije z veliko lastne odgovornosti in lastne moči. Ker drugače se vedno spremenijo v kleščke in izvijač vlade, tako kot je bilo to v preteklosti.

Pa še nekaj me zanima. Čemu nikoli pri pokojninah ne slišim neke ocene, kako se bo zviševala produktivnost dela. Če bi kdo leta 1960 koga od nas vprašal, kaj bo leta 2010, ali bi kdo imel približen pojem, kje bomo, na kakšni ravni bomo? Zakaj pa sedaj operiramo z nekimi stanji, položaji, ki so se sedaj dani? Zakaj tu ne vidimo nobene možnosti razvoja? Saj koncem koncev vse to višanje produktivnosti, avtomatizacija, robotika, naj bi pripeljalo do tega, da bi ljudje ali manj delali, ali pa živeli pač v pokoju. Tako da se meni zdi s sedanjo stopnjo produktivnosti razpravljati o položaju na področju pokojnin leta 2050 totalen absurd. Morebiti ja, leta 2015, ne pa 2050. Takrat bo ja nekaj popolnoma drugega. Tako da ne vem, kako je sploh možno kakorkoli o tem realno razpravljat na daljši rok.

MITJA

GASPARI:

Jaz bi gospodu Udetu predlagal, da si pogleda na internetu, da ne bo slovenska praksa kriterij. Preberite si, naslov je 'The Nordic Model - Embracing Globalization and Sharing Risks'. Tam boste dobili nekaj teh odgovorov na vaše dileme s strani skandinavskih držav, ki so, recimo da po vseh naših kriterijih take, ki bi jim bilo treba slediti. Produktivnost ne rešuje problema, ker produktivnost zahteva manj zaposlitve, in če je manj zaposlitve in če so osnovni viri financiranja pokojninskega sistema davki na plače oziroma zaposlene..

(Medklic:

Bodo

drugi...)

MITJA GASPARI: Ja, ne bodo drugi, ni tako enostavno, kot se vam zdi. Tako enostavno ni. Nobena država ni tega še do zdaj rešila in tudi Slovenija ne bo rešila na kratek rok. Da se pa situacija poslabšuje, sem pa rekel. Poglejte to, da ne boste rekli, da vas v Sloveniji strašimo z... Jaz vem, kaj Jože Menciger misli. Ampak leta 2015 bo situacija že bistveno slabša, kot je bila 2010. In do leta 2015 bo Slovenija rasla, pa ne po naših ocenah, po drugih ocenah, tja morda do 3%, okrog 3%. Cela Evropa je izgubila en velik del potencialne rasti s to krizo. Velik del. In če bomo rasli s 3%, si lahko predstavljate, koliko bo denarja... Razen če bomo želeli ves prirast dajati za penzije. To je ena od družbenih odločitev. Samo ne morejo, bi rekel, samo starejši, ampak morajo tudi mlajši kdaj kaj reči. To pa najbrž vzamemo vsi kot verodostojno. In ta trenutek mlajših, kar se tiče pokojninskega sistema, ni slišati. Slišimo druge, slišimo predvsem sindikat, ki ni nujno najbolj pomemben element v razpravi o pokojninskem sistemu. Je legitimen, ni pa nujno najbolj pomemben. Kar se pa tiče krize in vizij,

moram nekaj reči, da kar se mene tiče, sem povedal v parlamentu, tako da se čutim razbremenjenega tega. Jaz ne verjamem v tovrstne vizije, ki jih zdaj poslušam v Sloveniji. Ne vidim nobene resne vizije za resen gospodarski, socialni, družbeni preobrat, kot se o njem govori v Sloveniji na osnovi tega, kar sem slišal do zdaj. Ne vidim.

dr. Ude: Zaenkrat smo obsojeni na obstoječi liberalni kapitalizem, tak kot je, s temi popravki.

MITJA GASPARI: Ne nismo. Glejte liberalnega kapitalizma v Evropi večinoma ni. Večinoma ga ni. Ga ni v Nemčiji, ga ni v Franciji, ga ni v Skandinaviji, ga ni na Nizozemskem. Je v Angliji in na Irskem, če smo zelo poštene, pa v nekaterih vzhodno evropskih državah. Tako da ne bi Slovenijo vključeval v krog zelo liberalnih ekonomij ali držav, družb. S 40% deležem države v gospodarstvu nismo liberalna ekonomija, tudi če bi hoteli biti, nismo. Torej pustimo ob strani, da imamo v Sloveniji tak sistem. Kako, kaj se bo dogajalo? Evropa je bila sposobna... Pazite, Evropa, to je območje 500 milijonov ljudi, ki ima najbrž kumulirane nekaj pameti. In ta Evropa je uspela pripraviti zdaj strategijo Evropa 2020, kdor si jo želel prebrat. Pa povejte, če je kaj bistveno boljše od tistega, kar piše v naši izhodni strategiji. Prosim?

(Medklic: Ja, saj kar se Evrope tiče...)

MITJA GASPARI: Ja ampak to je naše okolje, veste, to ni...Ja glejte, saj ni nujno, da je Evropa obsojena na uspeh. Ta paradigma ne velja nujno. Če pogledate, kaj se dogaja v latinski Ameriki, kaj se dogaja v Ameriki, kaj se dogaja v Aziji, Evropa ni nujno obsojena na uspeh. Iz te krize v naslednjih petih letih bo najslabše izšla Evropa. To je zdaj že bolj ali manj jasno. Bolj ali manj jasno. In konec koncev. Recimo Skandinavci so znali skombinirati, ampak oni so šli zelo jasno, to nihče ne želi v Sloveniji povedati, v izrazito liberalizacijo v gospodarstvu. Pojdite pogledat Švedsko, pojdite pogledat Finsko, pojdite pogledat Dansko. Šli so na visok obseg javno financiranih storitev, zdravstvo, dolgoročna nega, pokojnine. In zdaj ugotavljajo, da če ne bodo zagotovili tega, da bodo lahko sproduciral produkt, ne vejo, kako bodo obdržal ta 'welfare state'. Razmišljajo o tem, cele študije pišejo o tem in nimajo revolucionarnih idej, kako bodo to naredili. Nimajo. Ugotavljajo, da so lahko bolj produktivni, ne v industriji, v storitvah. Majhne, odprte ekonomije praviloma v storitvah. Mi v industriji ne bomo nikoli tako produktivni, da bi samo na tem lahko temeljili svoj ekonomski obstoj. Imamo ogromne možnosti v dolgotrajni negi. Zakaj moramo ljudi porivati v domove za ostarele? Zakaj? Zakaj ne morejo ostati na domu, zakaj jih ne more oskrbovati nekdo od družinskih članov in drugi, ki bi bili plačani za to? Nova delovna mesta. Jože Menciger točno pravi, da se ne pogovarjamo o produkciji produktov, ampak o produkciji delovnih mest. Vsi iščejo nova delovna mesta, ker drugače ne bomo preživeli. Tudi z univerzalnimi dohodkom ne bomo preživeli, če nam nekdo ne bo plačal. Tudi mi ga ne bomo doživeli. Cela Evropa ta trenutek še vedno temelji na tem, da se iz dela plačuje za socialne pravice. Če pa tega ne maramo, potem pa je tam drug koncept, ki bo marsikaj spremenil v Sloveniji in bo zelo težko sprejet, vam povem. Ko boste ljudem povedali, da bo dobil 500 evrov, potem se pa izvoli sam pozanimati, kako boš reševal svoje eksistenčno vprašanje, me zanima, koliko Slovencev bo to znalo narediti, v prvi generaciji. Tako da jaz se ne bi igral z lahkoto s tem, da nas lahko vizije rešijo. Nas bo rešilo predvsem to, da bomo bolj racionalni v upravljanju določenih stvari v našem življenju, predvsem na področju socialnih storitev, zdravje, šolstvo in tako naprej. Tam smo zaostali za vsemi. Mi nimamo javnega sektorja, mi imamo državni sektor v teh sektorjih. Ljudje so državni uslužbenci, ljudje so uslužbenci, niso zdravniki, niso profesorji, so uslužbenci, ki jim večinoma to tudi kar ustreza.

ROBERT BLINC: ...En vzrok za našo zmanjšano produktivnost in težave, o katerem redko kdaj govorimo, je to... Bom povedal iz lastnih izkušenj. Pred približno 30-imi leti je imela raziskovalna skupnost, ki je tedaj upravljala enak delež družbenega produkta, kot sedanje ministrstvo, zaposlenih približno 30 ljudi. Za isto količino družbenega produkta sedaj skrbi 300 ljudi. Kar seveda pomeni samo to, da imajo ljudje, ki delajo v znanosti na univerzi, dodatne težave, dodatno delo, ki ga prej ni bilo. Ker birokracija sebi ustvarja delo oziroma opravičuje sebe. Kaj se da tukaj narediti? To je prva stvar. In to je seveda izredno nepopularno zmanjšati. Če skušate zmanjšati inštitucije, bodo vsi padli po vas, da ne izpolnujete zakonskih norm in predpisov, ki pa so narejeni zato, da se čim več ljudi ukvarja z

neproduktivnim delom. Tu bi morala vlada po mojem nekaj narediti, ker to je katastrofa. Jaz sem malo primerjal razmere z drugimi državami v Evropi, tega nisem videl nikjer. Saj isto velja, kot pravite za število sodnikov, to bo profesor Ude vedel. Pri nas je večje kot v drugih državah, in tako naprej, efekti pa manjši. Druga zadeva je pa ta. Zakaj je recimo težko znanosti uveljavljati svoje dosežke v gospodarstvu. Tu sta dva razloga. En razlog je bil to, da je bila dolga leta, recimo od leta 1990 pa tja do leta 2000, vsa pozornost gospodarstva, vsaj velikega, posvečenega privatizaciji. In niso hoteli slišati o izboljšanju, tehnologiji in teh stvari. Enostavno ni bilo nobenega zanimanja za to. To nas zdaj seveda tepe, ker smo v teh letih bistveno zaostali za drugimi državami v Evropi, ki so šle naprej. Druga stvar na isto temo je pa to, da se še sami omejujemo s predpisi. Recimo centri odličnosti, ki so jih naredili, so odlična ideja, dobra ideja. Njihov namen je bilo zvečanje produktivnosti, povezava znanosti z gospodarstvom. Ko sem sedel na odboru enega takega centra, se je izkazalo, da centri odličnosti lahko financirajo samo osnovne raziskave. Uporabnih ne morejo, ker se pač centri odličnosti financirajo iz evropskega denarja in evropski denar se ne sme uporabljati, zaradi konkurenčnih klavzul, za uporabne raziskave. Kaj boste potem naredili? S tem smo si pravzaprav zaprli pipco, iz katere smo mislili, da bomo lahko prestrukturirali gospodarstvo. Tako da je tukaj cel kup enih takih problemov. Zaradi tega zaostajamo tako v čisti znanosti, v aplikacijah, zaostajamo v aplikativnih dosežkih. Imamo podjetja, ki so drugačna, imamo nekatere prosvetljene direktorje, ki skušajo mimo tega kljub temu to narediti, ampak to so izjeme. Imamo recimo tudi majhna podjetja, ki grede svojo pot in prodrejo, ampak to ni nosilna veja. To je mogoče 10% takih podjetij, mogoče 20, ni pa 100. Kaj je z ostalimi 80-imi? Jaz ne vidim, vsaj trenutno ne, niti v vladni strategiji niti v vladnih ukrepih, ki zaenkrat so - mogoče jih premalo poznam - načina, kako bi to naredili. Ker če bomo delali slabe produkte ali pa produkte, s katerimi ne bomo mogli konkurirati, potem smo obsojeni na neuspeh. Jaz sedim včasih na teh evropskih forumih v Bruslju in vidim, kaj se po svetu dogaja. Koliko se tehnologija spreminja, koliko se znanost spreminja. Kaj vse si pravzaprav ljudje izmislijo. In če to primerjam z našimi razmerami, bi se človek zjokal. Za to smo sami krivi. Mi nimamo neumnih ljudi, imamo enako pametne ali pa še bolj. Torej bolj pametne najbrž ne v povprečju, ampak enako pametne ljudi, ki so se sposobni uveljaviti. Ampak sistema ni. Jaz ne vem, ali je to stvar vlade ali je to stvar znanosti ali koga, ampak če tega ne naredimo, ne vidim izhoda. Hvala lepa.

TAMARA LAH: Če dovolite, imam samo dva slajda. Najprej da se predstavim. Sem Tamara Lah, direktorica Nacionalnega inštituta za biologijo že več kot 10 let. Seveda, delam tudi v akademski sferi in bi se pravzaprav lahko navezala na to, kar je ravnokar izpostavil profesor Blinc. Tukajle sem si izposodila nekaj, kar je predstavila Andreja Avberšek iz Gospodarske zbornice in kar mislim, ga je pogled gospodarstva na našo znanost. Ne bi komentirala vseh ostalih razvojnih ciljev, komentirala bom tega, ki je ga postavila na koncu: na znanju temelječa družba, kjer je bilo ugotovljeno, da imamo zelo dober izobraževalni sistem, veliko izobraženih ljudi, vendar pa, kot je bilo že rečeno in zelo pravilno ugotovljeno s strani gospoda ministra, imamo deficit v tehničnem kadru in v študentih, ki predolgo študirajo. Torej kaj narediti? Res je potrebno pospešiti z razvojem tehnologije tehnični kader. Je pa treba poudariti, ker jaz delam v bioloških in biotehnoških znanostih, da je tega kadra v biotehnologiji relativno dovolj in še preveč, tako da imamo tukaj zelo dober potencial razvoja. Tretje pa je dolžina študija. Tukaj pa ne vemo, kdo je kriv, ali so krive univerze. Mislim, da so z bolonjsko reformo nekaj le naredile. Lahko bi jo boljše izpeljale, da bi bil ta študij res bolj učinkovit, ne pa da se z njo zagotavlja delovna mesta obstoječih profesorjev. Seveda, to se tudi da regulirati z dobro delovno zakonodajo, nekateri ukrepi so že predvideni. In na koncu povezovanje z gospodarstvom. Neaplikativnost našega znanja nam očitajo. To je res. Vendar pa ne vem, kam naj ga dam. Torej to je relativna postavka glede na absorpcijske zmožnosti gospodarstva, kot ga imamo. Zato predlagamo oziroma mislimo, da je treba odpreti nove gospodarske veje, nova gospodarska podjetja s 'spin off' firmami. Tole je krog - najbrž vsi poznate, to je vzeto iz literature, stare že več kot 70 let, o kateri je tudi profesor Blinc že govoril - povezave med trgom in raziskavami. Tukaj imamo na eni strani univerze, ki relativno dobro, ugotavljamo, izobražujejo mlade raziskovalce, in inštitute, kjer pa je poleg izobraževanja doktorjev znanosti glavna naloga pravzaprav aplikacije. Od tukaj naprej patenti, tehnološke inovacije, ki grede potem v tržišče. In ta krog pa se pri nas ustavlja. Ravno kar smo ustanovljali centre odličnosti. Bilo je rečeno, da so tu bolj bazične raziskave. Predvidevajo se centri

kompetenčnosti, ki bodo blizu industriji in, kar bi rada poudarila, inkubatorji, parki, 'spin off' firme, kjer pa je treba vzpostaviti ustrezne zakonodajne mehanizme. Tukaj pa pri nas škriplje. Torej ta krog se mora zapirati, se more vedno hitreje vrteti, če želimo iti s to izhodno strategijo v razvoj. Tukaj imamo pri nas problem. Tukaj imamo pri nas problem z zakonodajo in tukaj imamo pri nas problem predvsem s financiranjem. Tukaj pa se nekoliko ne bi strinjala, da so to samo povratna sredstva, krediti bank in pa agencij. To je lahko za podjetja, za produkte, ki so oz. ki bodo kmalu dali nazaj neko dodano vrednost. Če hočemo pa visoke tehnološke produkte, pa mislim, da so potreba tudi državna nepovratna sredstva. Seveda preko koordinacije različnih vladnih resorjev, da vidimo, kje so naše tehnološke niše. To je pravzaprav vse, kar bi želela povedat: da je zelo potrebno, da se ta sredstva dodajajo, ne pa da se, kot se bojim da se dogaja danes, sredstva jemljejo iz temeljnih raziskav in se dajejo v razvoje podjetij. To je dolgoročno uničenje. Ta krog se potem ustavi. Ker če ne bo temeljnih raziskav, tudi ostalih ne bo in tudi kratko in dolgoročnega produkta podjetij z visoko tehnologijo ne. Hvala lepa.

LIVIO SEMOLIČ: Livio Semolič. Prihajam sicer iz Italije, tako bom dal en zunanji pogled na slovensko stvarnost. Glede tega mislim, da je Slovenija na splošno, vsaj z mojega vidika, še vedno virtuozna država. Še predvsem glede na določene indekse, med katerimi je gotovo državni dolg. Ker ko govorimo o približno 50 % državnem dolgu, je to vsaj iz vidika nas, ki živimo v Italiji, zares malenkost, saj doživljamo danes preko 100 % državni dolg, mislim 116 %. Tako da ima Slovenija še veliko rezerve v tem smislu. Drugi vidik je tudi pokojninska reforma, o kateri smo danes veliko slišali. Tudi o tem se v Italiji veliko govori in veliko let. To je tudi eno izmed glavnih finančnih bremen, če pomislimo na povprečno starost italijanskih državljanov. Glede tega pa mislim, da bi morali nekako dobiti eno rešitev, kjer bi upoštevali eno določeno pozitivno diskriminanto. Torej glavni problem po mojem mnenju je, da ne moremo enačiti vseh na isti način. Mislim, da obstajajo bistvene razlike med tistim delavcem, ki je 40 let garal v določeni službi, ki ga je dejansko fizično in psihično obremenila, in drugimi deli, takimi zaposlitvami, kjer take obremenitve ni bilo. V Italiji do danes velja čisto obratno sorazmerje, kjer mislim, da gredo ljudje z manj obremenjujočimi deli, z manj obremenjujočimi zaposlitvami prej v penzijo. Mislim predvsem na določene javne službe, kjer še danes hodijo v penzijo pred 53. letom, na primer razni uslužbenci italijanskega senata. Glavna je diskriminanta. Mislim, da je prav dobiti s sindikati oziroma s socialnimi partnerji en tak dogovor, ki bi predvideval tako pozitivno diskriminanto. Drugo vprašanje, ki bi ga postavil g. Gaspariju, je vezano na zadnjo trditev glede razvojne strategije Kopra, pristanišča, infrastrukture, in tako dalje. Pri vas sem slišal nekaj podobnega, kar je povedal italijanski podtajnik na Ministrstvu za okolje, Tržačan, skrajni desničar Menia, ki je izredno protislovensko nastrojen. Ko je govoril o tržaškem in koprskem pristanišču, je rekel: >>Ti dve pristanišči ne bosta mogla nikoli sodelovati, v kolikor sta si konkurenčna.<< Oziroma, Italija je nasploh konkurenčna Sloveniji in obratno. Torej govoriti o katerem koli sodelovanju je brezpredmetno. Je to res, da je brezpredmetno govoriti o sodelovanju na področju infrastrukture, energetike, pristanišč, ko bi lahko, vsaj po mojem mnenju, pogledali na severni Jadranski prostor kot skupen prostor, ki ima določen neizkoriščen potencial oziroma določene perspektive. Hvala lepa.

JANEZ KOCJANČIČ: Dober večer. Jaz sem socialni demokrat in bi želel, da bi ta vlada uspela in da bi uspela njena izhodna strategija in če kaj, potem priznam, da se vlada trudi in da se je tudi Mitja danes popoldne zelo trudil, da bi nam predstavil izhodno strategijo. Je pa pri tej izhodni strategiji nekaj, kar mi izrazito manjka, zaradi česar sem zelo kritičen. To je social demokratska komponenta. Jaz se namreč ne morem strinjati, da so problemi v evropskih državah približno isti in da je približno isti instrumentarij, ki je na razpolago, in da ni velikih razlik med desnimi in levimi pristopi. Te razlike so in utegnejo biti zelo globoke in imeti zelo daljnosežne posledice. Tisti cilj, ki ste si ga napisali, ki je opredeljen kot socialna kohezija, je namreč izjemno pomemben. Tudi v gospodarskem smislu. Socialna stabilnost dežele utegne biti najpomembnejša ekonomska naložba. Zdaj pa pogledajmo stanje pri nas. Socialne razlike se poglobljajo. Navzdol in navzgor. Imamo razsrjene sindikate in tudi razsrjeno delavstvo. Jaz ne pristajam na razlago, da so sindikati razsrjeni zaradi sindikalnih voditeljev, ker delajo za relativno skromne plače in za razliko od vas v vladi najbrž več govorijo z delavci. Imamo situacije, kjer lahko govorimo o aparthajdu. Zaposleni v gospodarstvu so čedalje manj zaščiteni,

zaposleni v javnem sektorju so absolutno zaščiteni, jih nihče ne more odpustiti. S takim modelom se ne da jurišati na jutrišnji dan. Imamo situacije, kjer je javni denar različno vrednoten. Tamle, par 100 metrov od tukaj, obnavlja slovenska država opero, od začetne investicije 8 milijard bo zdaj to stalo menda 40, za nekaj 1000, 1200 ljubiteljev opere, nismo pa znali najti 15 milijonov, govorim o milijonih evrov, nismo pa znali najti 15 milijonov evrov za reševanje Mure, kjer je šlo več kot 2000 delavk na cesto. Če ne bomo imeli nekega izrazitega občutka za socialno stabilnost družbe, če ta program ne bo socialno demokratično naravnano, se utegne dogoditi, da bodo socialni spori preprečili, da bi se karkoli resnega naredilo. In še na koncu, čeprav čitam tuje politike, gospodarstvenike, mislece - v časih krize ni samo problem krizo proglašiti za priložnost ali pa govoriti, kako bomo iz krize šli kot zmagovalci ali pa govoriti, kako bomo svetilnik ali pa vrh Evrope. Za mnoge je kriza tudi obdobje, kjer se je treba boriti za preživetje. In v času krize utegne biti delovno mesto pomembnejše od profita.

MITJA GASPARI: Na to kar je rekel prof. Blinc ... Mi damo za znanost - neka metodologija obstaja, ki daje primerjave - torej skupaj dajemo približno 1,6 %, pri čemer dajemo 1,1 % iz javnih in preostanek iz privatnih sredstev. Pri nas niti ni tak problem, kar se tiče prioritete raziskav in razvoja v javnem denarju, pri nas je problem privatni denar, ki ga ni. Oziroma ki se ne odloči, da je za podjetje to zanimiva naložba. Ravno zdaj se veliko pogovarjajo o evropski strategiji 2020, kot ji rečejo, in tam je zopet ta isti segment narejen na principu inputnega kazalca - koliko smo vložili. Zelo malo se gleda, kakšen je na evro vložena izplen, tisti, ki je merljiv. Ti indikatorji tudi obstajajo, recimo koliko je na osnovi investicij v raziskave in razvoj nastalo visoko tehnoloških produktov za izvoz. To je za majhno odprto državo najbrž pomemben kazalec. Tam se Slovenija zelo slabo odreže. Čeprav je, recimo, pri samih investicijah v znanost tako malo pod povprečjem 27-erice. Kaj je tukaj rešitev? Vi sigurno veste, kako je zgledalo, ko je bil Jožef Štefan, pred osamosvojitvijo. Takrat je bilo mislim da malo manj kot 40% zasluženega že na tako imenovanem trgu, ostalo so bila javna sredstva ali pa v preko SIS-a, kakor se je takrat reklo. Danes je tega 15 %. Zelo jasno zakaj. Zato, ker smo leta 1991 stvari v javnem ali državnem sektorju poddržavili, prehodno, ker smo morali, drugače sistem ne bi zaživel. In potem smo pozabili, da to niso državne institucije, ampak bi to morali biti – ne vem, če je še tukaj Rado Bohinc - avtonomni zavodi, ki niso pretežno državni, ampak so javni. Da so samostojni in neodvisni, da imajo njihovo vodstvo pravico o čem odločiti, da se lahko o plačah odločajo pretežno znotraj teh organizacij, da imajo lahko svoje poslovne načrte in da jim vsega ne predpisuje minister ali država. Vi ne morete na "Štefanu" narediti, recimo, izobraževalnega programa, ker je novi zakon rekel, da se s tem ne smete ukvarjati.

Prof. Blinc: Saj smo naredili posebno ustanovo.

MITJA GASPARI: Ja, saj potem ste pa to poskušali na druge načine. To so neverjetne administrativne ovire, ki jih v nekem tako imenovanem sistemskem smislu ne želimo počistiti.

Prof. Blinc: No, poglejte, jaz sem gledal, zakaj je teh 40 % padlo na sedanjih ne vem koliko. A stvar je taka - pravzaprav je zanimanje industrija za razvojne programe pa razvojne rešitve upadlo. Iz razloga, ker se je industrija ukvarjala sama s sabo. S privatizacijo, kot jaz pravim, ne pa z razvojem. To se ne sme pozabiti.

MITJA GASPARI: Kar ste vi imenoval privatizacija, bi se lahko potem reklo prihvatizacija.

Prof. Blinc: Lahko kakorkoli imenujete. Ampak bilo je.

MITJA GASPARI: Ampak, veste, če ni razvojnih centrov v podjetjih, tudi ni privatnega financiranja. In pri nas, pri nas se je uspelo zgoditi, da je sistem, kot je bila Iskra ali pa še kakšen podoben....

Prof. Blinc: Razpadel.

MITJA GASPARI: Ja, ampak razpadel tako, da so imeli posamezniki velike koristi. Podjetja pa

relativno male ali pa nikakršne.
Prof. Blinc: 90 % razvojnih centrov se je ukinilo.

MITJA GASPARI: Ja. In zdaj se preko teh centrov odličnosti poskuša spet ustvariti neke vrste habit, okrog industrije, ampak če ... Jaz imam en primer - Turbo inštitut v Šiški, ki je znana institucija. Zanimanje za sodelovanje z njim ene druge inštitucije, pa ne bom povedal katere, ker bi bilo to nekorektno, je bilo samo zato, če bi ga lahko privatiziral, ne pa zato, da bi ustvarili skupni poslovni načrt za nastopanje na tretjih trgih. Veste, dokler je v glavah menedžerjev predvsem ideja, kako nekaj vzeti zase... Zato sem rekel, da je nenormalno v Sloveniji, to moje mnenje, da se družinski način kapitalizma uvaja v normalnih firmah z zaposlenimi recimo 100, 200, 1000 ljudmi.

Prof. Blinc: No, to je ruski sistem ...

MITJA GASPARI: Ampak pri nas se je to pač tako zgodilo, kot se je. Morda se hvala bogu še ni do te mere, da bi bilo popolnoma slabo. Ampak to bo zdaj zahtevalo čas, da se bo spremenilo. In tukaj samo medklic gospodu Kocjančiču, to seveda ni socialdemokrasko.

Prof. Blinc: No, samo še nekaj sem hotel. Jaz sem s pokojnim premierjem, ga ne bi imenoval, vsi veste koga mislim, enkrat o tem problemu govoril. In on je rekel, da se zaveda, kot bi rekel, divjih baronov, ki privatizirajo gospodarstvo, ampak on pravi: >>Če je bilo to dobro za Ameriko, bo dobro tudi za Slovenijo.<< Kar je bila po mojem huda napaka. To je bilo njegovo mi. Ni bil slučaj.

MITJA GASPARI: Veste kaj, saj trenutek resnice je prišel s krizo. Saj večina tistega, kar se je zlahka dobilo, je tudi zlahka odšlo. Trg je opravil svoje, v veliki meri, bolj kot inštitucije drugih vrst. Tako da smo nekaj tega, bi rekel, poravnali, če hočete, na ta način.

Prof. Blinc: Vem, ampak pogledajte, vi lahko pri vladi to uredite. Ti centri odličnosti kot taki bodo morda, če bo kot je rekla kolegica Tamara, ustvarjeni, kot centri ki bodo bližje industriji. Jaz ne verjamem tega. Ker enostavno denarja ni. Ampak pri tem, kot so, je treba zakonodajo spremeniti. Če ti centri ne morejo sodelovati z industrijo oziroma industrija ne more v njih igrati tisto vlogo, se po mojem za slovenski...

MITJA GASPARI: Glejte, koordinacija s privatnim denarjem je možna. Ni res, da zato, ker so bili slučajno sofinancirani z evropskimi sredstvi, ne morejo sodelovati s privatno industrijo. Privatna industrija, to je pa tako. Saj so davčne olajšave, mislim da je 20% neka davčna olajšava, ki jo zdaj želijo še malo povečati za raziskave in razvoj. Jaz sicer v selektivne olajšave ne verjamem, praviloma gredo v žep tistih, ki jo dobijo, ne pa v dobrobit podjetja, v katerem bi se moralo iz tega kaj zgoditi. Ampak v redu, tudi to je nekaj. Ampak kako prepričati veliko podjetje, kot je Gorenje, kot je še kdo drugo, da bi bilo veliko tega v povezavi z industrijo. Pa je dizajn, pa je.

Prof. Blinc: Gorenje dobro sodeluje z nami, po mojem nadpovprečno dobro. Ampak to, kar je Štefana udarilo, pa Slovenijo tudi, je morda to, da je Iskra razpadla. Iskra je bilo silno razvojno podjetje v Sloveniji.

MITJA GASPARI: Saj je tudi še kdo drug razpadel, v metalni industriji so precej veliki kompleksi razpadli. Ne vem, mislim, da se tukaj zdaj ponovno dela, sem bral v časopisu, nova nacionalna raziskovalna in razvojna strategija. Tam ste bili zelo optimistični.

Prof. Blinc: Ne verjamem, ker ni tako.

MITJA GASPARI: Ja, jaz tudi ne verjamem, ampak piše se. Tako da mogoče bo kaj pametnega notri.

Prof. Blinc: Ampak to je klasičen ukrep, ki je po mojem izgubljen papir. Vsi dosedANJI racionalni razvojni načrti so obležali v predalu.

MITJA GASPARI: Ampak to so vizije. Hočem reči, to so vizije v teh papirjih. Drugače pa, če grem lahko naprej. K temu, kar je profesor Lahova rekla, nimam kaj dodati. Lepo je bilo to pokazano. Saj tega je veliko, ampak v praksi pa, kot je bilo prej rečeno. Takole bom rekel - vsekakor Slovenija ni v tako slabi koži, kot jo mi sami slikamo. To morda tujci lažje vidijo, ki tega problema nimajo. Slovenija je v povprečju Evropske unije, kar sploh ni tako slab položaj. Po mnogih kriterijih, če želite. Problem je bolj, kako zadržati v tem tempu, ki se bo zdaj nadaljeval s pavzo, ki je bila 2 leti, 3 leta, da ne bomo resno zaostali. To je osnovna dilema, ki bo po moje morala to ali pa še kakšno drugo vlado kar resno zanimati še nekaj let.

Prof. Blinc: Poglejte, ampak mi imamo 300 birokratov. Dokler jih boste imeli, ne morete. Oni bodo porabili del teh sredstev za ....

MITJA GASPARI: Glejte, celo v vladni program, pa prej socialdemokratske stranke je bilo zapisano, da je tp eno od pomembnih področij. V gospodarstvu bo šlo približno tako kot drugod. Tam je prepričan neminoven. Mi se lahko tako ali drugače do tega opredelimo, ampak Gorenje bo nosilo okoliščine, ki jih ne določa samo, ampak zunanji trg, ker je pač pretežno izvoznik. Brez pretežnega izvoza Slovenija ne more zdržati, ker domačega povpraševanja za preživetje nima. Torej tam je vse jasno, bolj ali manj. Medtem ko na te javnem sektorju, kjer je pa 150.000 ljudi.. no pa 160, odvisno, ki naj bi letno sproducirali 4 milijarde evrov. Pojdite pogledat od sistema do sistema, kaj se dogaja. To ni niti liberalno niti social demokratsko, to je enostavno zakrnelo.

Prof. Blinc: Birokratsko.

MITJA GASPARI: Birokratsko, ja. In zdaj glejte. Pred dvema leti smo dobil izjemno dobro pozdravljen zakon o plačah v javnem sektorju. Sindikati so ga pozdravili, delodajalci so ga na nek način pozdravili.

Kučan: Sindikati ga niso, del sindikata.

MITJA GASPARI: Zaposleni so kar zadovoljni z njim. Ta je postavil piko na i temu birokratskemu sistemu. Profesorji, doktorji, učitelji, vsi se merijo, od policaja do predsednika republike, nekje vmes se pa še kakšen profesor najde, pa kakšen zdravnik pride zraven, pa tako naprej. To ne gre in to ne bo šlo, kakorkoli se nam zdi, da je bil to idealni sistem, ki je rešil vse probleme Slovenije. Nobene spodbude, nobene iniciative ne omogoča, nobene želje po samostojnosti, nobene želje po avtonomnosti. Če bi lahko ljudje na Jožefu Štefanu imeli te osnovne prerogative lastnega upravljanja, vam jamčim, da bi se v petih letih zgodile spremembe, ki jih birokrati nikoli ne morejo lansirati. Jaz ne vem, katera investicija v gospodarstvu je dobra ali pa najboljša. To morajo vedeti tisti v gospodarstvu. Na Finskem Nokie niso odkrili birokrati, ampak v nekem podjetju, ko so razmišljali, kako bodo iz gum prišli na nekaj drugega. Noben program državni ne bo ugotovil, katera prednostna investicija je ta prava. Ne more. Lahko pa spodbudimo nekaj, kar se kaže kot dobro, to pa lahko naredimo. Tako da kar se tega tiče, upam, da bomo skupaj še z Ministrstvom za javno upravo prišli do tega, da bomo naredili ta osnovni korak stran od državnih institucij v avtonomne javne inštitucije. Temu bi se reklo avtonomizacija ali pa komercializacija, ne privatizacija javnega sektorja, ki ni državni. Državni uradniki so državni uradniki. Javni sektor je pa javni sektor. Dajmo ločiti enkrat to. Vse kar je državno, ni javno, vse kar je pa javno, pa ni državno. In tega premika ne zmoremo v Sloveniji, tega ne zmoremo narediti. Upam, da bomo zdaj pri ministru tudi za zdravje uspeli nekoliko prenoviti tudi zakon o zdravstveni dejavnosti skupaj z zakonom o zdravstvenem zavarovanju, da bo tukaj en pomemben korak naprej. Upajmo, da bo se zgodilo enako pri univerzi v naslednjem koraku. S to vlado, z drugo vlado, ena bo to morala narediti. Čim prej, tem boljše. In takrat bo tudi drugačen prepričan v teh inštitucijah, drugače se bo ocenjevalo znanje, drugače se bo ocenjevala produktivnost in iniciativnost

Ljudi in se bodo ljudje lahko tudi potem med seboj ločevali - no zdaj se bom vrnil k tem splošnemu - da bodo ljudje enkrat plačani po učinku. Kar smo že v socializmu govorili, ne samo po delu, ampak tudi po učinku. Zdaj smo pretežno plačani, po delu, ne po učinku. No, po zaposlitvi, tako. Zdaj pa glede gospoda iz Italije, Semoliča. Italija res ne more biti dober primer za to, da bi Slovenija rekla, da ima še 50 procentnih točk za javni dolg. Upam, da ne. Zakaj jo je Italija tako dobro odnesla v tej fazi? Prvič zato, ker je velika in ima veliko notranjo potrošnjo in drugič, ker bile so italijanske banke relativno zaprte in financirane predvsem z izdajo državnih italijanskih papirjev. Enkrat se bo ustavilo. Ne vem kdaj, ampak enkrat se bo ustavilo. In takrat bo zelo velik problem v Italiji, med drugim. Tako da po tej plati ne bi bil za to, da iščemo v Italiji neke vrste vodilo, kako bi mi lahko naredili pokojninsko reformo. Italijanska ali pa grška najbrž nista najbolj svetel vzor za to, kar bi nam pripadalo, kar se tega tiče. Če gre lahko v Grčiji človek pri 55-ih letih v pokoj, je vprašanje kaj bo z njegovo penzijo v naslednjih nekaj letih. Vprašanje. Pri nas bo to, če bo vse normalno teklo, teklo normalno tudi še naprej. Kar se pa tiče Kopra, je pa tako. Bodimo kooperativni, ampak ne naivni. Interesi so zelo različni. Trst ima zelo jasno potedensko prognozo v Avstrijo. Zelo jasno. Zmeraj jo omenjajo. Peti koridor, so zelo jasno povedal Italijani, ni nujno, da gre preko Slovenije, gre lahko tudi čez Avstrijo. Kar se tega tiče, vse najboljše o sosedih in o sodelovanju, ampak najprej lastni interes, potem pa sodelovanje. Ker bo potem sodelovanje na približno enaki osnovi. Eno izkušnjo iz Trsta že imamo, iz pristanišča namreč. Ni je treba po mojem v kratkem še ponavljati. Koper najprej razvijmo do te mere, da bo res močnejši od Trsta, potem pa lahko sodelujemo. Zakaj pa ne bi bil Koper nosilec sodelovanja in ne obratno? Bi bilo za nas morda celo najboljše. Tako da po tej plati mislim, da je dobro biti kooperativen, ampak hkrati tudi seveda racionalen in previden. Mimogrede, Hrvati izjemno hitijo s povezavo Reke proti Madžarski oziroma za ta 10. koridor, da bi se železniško in drugače navezali na njih. To ni stvar desetletij, to je stvar nekaj let in če mi ne bomo pohiteli s to zadevo glede Divače, se bomo morda lahko poslovili sploh od drugega tira oziroma potrebe po tej investiciji. Kar je pa gospod Janez Kocjančič rekel - OK. Zdaj berem knjigo Helmuta Schmidta, ki je nekaj napisal o socialdemokraciji v nemščini, jaz jo berem v enem drugem jeziku, in bom dajal komentarje takrat, ko bom do konca prebral, ker tega gospoda zelo cenim, ker je bil verjetno eden resnih nosilcev socialdemokracije takrat, ko je bila ta socialdemokracija še zelo jasno definirana. Ta trenutek mislim, da mi v Sloveniji nismo tako asocialni, če porabim samo ta del te zloženke, socialen, da je pri nas delež tega, kar lahko skozi to, čemur Skandinavci pravijo javno dobro, dobimo v Sloveniji še vedno nadpovprečno veliko glede na države, s katerimi se lahko primerjamo. Da je to naše razslojevanje - eno so podatki, drugo so pa občutki - da je to naše razslojevanje še zmeraj bistveno manjše po Ginijevem koeficientu kot v mnogih drugih državah Evropske unije. Mi smo vsaj po tem kriteriju še zmeraj med prvimi petimi državami v Evropski uniji. Res je, da se nekoliko poslabšuje, ampak v krizi se je povsod poslabšalo. Če pogledate, kaj je ta država in ta vlada naredila v zadnjih dveh letih v proračunu, potem je mislim jasno, kam je primarno dajala denar v proračunu. Za kaj je primarno skrbela v teh dveh letih. Najbolj izrazita dva ukrepa sta bila socialne narave glede ohranjanja delovnih mest. Stalno mi ne bomo mogli samo ohranjati obstoječa delovna mesta, ker bomo počasi morali najti tudi kakšna nova delovna mesta, sicer bo socialna demokracija ostala samo še sociala. In po tej plati mislim, da ni mogoče tej vladi očitati, da je pozabila. Glede reševanja Mure pa ne vem, kdo je to zadnjič rekel, da se marsikaj zdaj dogaja v Prekmurju. Mislim, da si celo ti rekel.

Kučan: Sem res, ja.

MITJA GASPARI: Potem ko so se ljudje rešili tega mastodonta, ki je kazal izredne zaposliltvene kapacitete, hkrati je pa dušil iniciative v tej slovenski pokrajini, ljudje iščejo delo in ga tudi vedno večkrat v Prekmurju najdejo. Ne v enem velikem industrijskem kompleksu, ampak na področju storitev in samozaposlitve. Za tako območje mislim, da je to dobra stvar. In tudi ljudje, ki so izgubili delo, niso ostali brez socialnega pokritja. Če boste danes šli spraševati, kaj se dogaja z delavkami, ki so šle iz Mure, niso ostale brez ustreznega socialnega korektiva, ki jim gre po zakonodaji in drugih predpisih. Kar se tiče pa investicij, najslabše investicije imamo v javnem sektorju, saj to je jasno. Opera je en primer, pediatrična klinika je drug primer, onkološki inštitut je tretji primer, da ne bi zdaj nadaljevali. Pa nikogar ni zaskrbelo, da se je recimo na pediatrični kliniki najmanj 20 milijonov evrov vrglo stran.

Pojdite pogledat bolnico, kako zgleda, pa boste dobili svoj vtis. Jaz sem šel, ker me je zanimalo. Pojdite pogledat onkološki inštitut, ki je še danes bolnica v izgradnji, tako rekoč. Pa nikogar to ne skrbi. Mislim, da je tudi to del tega sistema, ki ga ne moremo definirati, a je vseeno, ali mu rečemo socialno demokrasko ali ne. Predvsem mora biti pošten do tistih, ki denar dajo, da bo rezultat uporabe denarja kvaliteten, če gre za javni sektor, zato da bodo ljudje, ki so to plačali, dobili ustrezno kvaliteto storitev. Ne moremo tako kot v zdravstvu. Zdaj se pravi, da je problem, hkrati imamo pa v sistemu dežurstev sistem, ki je narejen zunaj sistema plač javnih uslužbencev. Pa to nikogar ni zaskrbelo. Nikogar ni zaskrbelo! To, da se dela v eni izmeni v večini zdravstveni inštitucij, tudi nikogar ne skrbi, pa bi se morda dalo narediti v dveh izmenah. Ne povsod, ne vedno, dalo pa bi se. Kaj je management v tem slovenskem zdravstvu? Vsako leto je približno 6 do 7 bolnic v izgubi. Nikoli se ne pogovarjamo o mreži javnih zdravstvenih institucij. Ko je prejšnji minister to želel narediti, so ga skoraj vrgli s sestanka. Lokalne skupnosti pa niso pripravljene participirati pri tem, da bi imeli pri svojem lastnem vходу tako inštitucijo. Tu pa niso pripravljene sodelovati. Tako ne bo šlo. Mi imamo na 50 kilometrih 3 porodnišnice. Ne vem, kako bo to Slovenija zdržala to v nedogled. Pa zaradi tega se ne bi nič nujno poslabšal standard, če bi bila recimo ena. Za nikogar. Ampak ker je to navada, ker je to običaj, tako mora biti. In to stane, seveda stane. Mi smo lahko seveda zelo jasno socialdemokrasko orientirani, kar pomeni, da socialne razlike ne povečujemo, kar pomeni, da davčni sistem ne favorizira posameznih skupin prebivalstva. To pomeni, da imamo javne storitve organizirane tako, da so dostopne prebivalstvu, da se lahko tudi večinoma opravijo v javnem sektorju. To pa to ne pomeni, da se lahko opravi v javnem sektorju, ki je neučinkovit. To pa nikjer ne piše. To pa nikjer ni sistem, ki bi ga morali podpirati. In to, kar je prej rekel dr. Ude glede prisilnih poravnjav. Ja kdo pa bo odločal, če ne tisti, ki so upniki v prisilni poravnavi, kdo pa bo rešil podjetje, če ne upniki? Ali lastniki, ki so podjetje pripeljal v to situacijo?

LOJZE UDE: Ampak žal niso dobavitelji in podizvajalci, ampak spet banke, glavni upniki. Ti pa razmišljajo enako kot. Ampak te banke niso poslale večino podjetij, kjer so upniki, v stečaj, kot veste? Zakaj? Ker so se ujeli v medsebojni interes, ki je dobra stvar, ne. Če bodo poslali v stečaj, bo tudi za njih slabo. Torej niso. Lastniki, kaj so pa lastniki v tem času naredili za podjetje? Nič. Po možnosti se izkaže, izstopili iz podjetja z relativno polnimi žepi.

LOJZE UDE: To ni dovolj..

MITJA GASPARI: Tako da, za konec, očitati tej vladi, da nima socialno, socialnodemokraskega ali ne vem kakšnega socialnega čuta, potem res rabimo neko vlado, ki bo liberalna, da boste videli razliko.

NENA PERGAR: Ne bom dolga, ampak nikakor ne morem mimo tega, da je v izhodni strategiji čisto, čisto premalo pozornosti posvečeno državni upravi kot taki. Veliko pozornosti ste tudi zdaj v odgovorih na vprašanja namenili širšemu javnemu sektorju, se pravi znanosti, šolstvu, zdravstvu in tako naprej. Ampak državna uprava je pa tista, ki najbolj močno vpliva na konkurenčnost slovenskega gospodarstva. In se mi zdi, da bi med ukrepi, ki jih navajate, bilo potrebno navesti več mehkih ukrepov. Vi navajate samo spremembe zakonov. Jaz sama ne verjamem v to, da se zgolj s spremembami zakonov da spreminjati sisteme. Žal v to ne verjamem. Kaj mislim z mehкими ukrepi? Več delati z državnimi uradniki, z uslužbenci, da bodo začeli živeti v tem času in prostoru. Verjemite mi, žal sem pogledala po dvorani, zelo malo je tukaj predstavnikov gospodarstva. Upam, da to ne pomeni, da jih izhodna strategija ne zanima ali pa da so izgubili upanje, da se da kaj narediti. Sodelujem z investitorjem, ki si želi, s predsednikom o tem večkrat govoriva, v letošnjem letu v Sloveniji investirati 60 milijonov, ki bi prinesli 200 novih delovnih mest, če zanemarim, da bi teh 60 milijonov dobila gradbena podjetja in vsi dobavitelji, ki so v to vključeni. Ne bomo mogli uporabiti tega denarja, ker ne dobimo gradbenih dovoljenj. Da ne govorim o primerih, ko ni niti prostorskih aktov. Tisto je pa hujši primer, saj verjetno vam je znano, kako je s prostorskimi akti, od leta 2003 jih spremljamo in jih ni. Skratka moj prvi predlog je, več, več dela z državnimi uradniki, da bodo razumeli, da je potrebno postopke čim bolj učinkovito in hitro voditi. To je najbolj nujno. Jaz ne

pričakujem, da boste zmanjševali število uradnikov. Ne delam si utvar, čeprav bi bilo to zelo prav. Ampak naj se uradniki zavejo časa in prostora, v katerem živimo. Imajo zanesljive plače in na datum izplačane. In drugo, med ukrepi, če pa že govorimo o zakonskih ukrepih, ni tudi zakona o državni upravi, kar seveda pomeni, da ne pričakujete zmanjševanja števila državnih organov. Ne govorim o agencijah, tam te imate navedene, ampak tudi znotraj ministrstev je vse preveč novih uradov, direktorátov, agencij in tako naprej, kar seveda pomeni mnogo, mnogo preveč novih uradnikov. Hvala.

Prof. Cvetka Toth: Lepo pozdravljeni vsi zbrani. Veste, če je človek majčken sodeloval tam okrog leta 1968, doživlja od časa do časa nek romantičen antikapitalizem. Pride, preplavi kot cunami. Priznam, da imam še danes averzijo reči gospod, ker je beseda tovariš veste, lepa, starodavna slovenskega beseda. Že Trubarjev sin Felicijan jo je omenil, zapisana je v Negizerjevem slovarju leta 1613 in pomeni ljudi dobre volje, ki skupaj nekaj tvorimo. In ta vlada, ki je ali ki se imenuje leva, pa vendarle mislim, da mora malo bolj ostali zvesta socialdemokratski viziji, ker je sinonim za levičarstvo po Evropi vendarle socialdemokracija in ne liberalizem. Gospod minister, nekaj v vašem referatu nisem razumela. Čakala sem, da boste odprli neke alternative. Recimo vi sploh niste govorili o možnosti delavskega solastništva, kar mnogi levičarji tudi socialdemokratske provenience po Evropi poudarjajo. Nadalje dajte se zavedati, da če socialnega miru v Sloveniji ne bo, ne bo miru. V vašem referatu pa je bila vsaka druga beseda, dajmo spremeniti to, kar je socialno, solidarnostno v ekonomsko kategorijo - človekovo potrebo po zdravju, po urejeni socialni na vseh ravneh, človekovo potrebo po izobraževanju. Kot marksist trdim, da smo ljudje najprej bitja potreb, šele nato bitja nekih pravic. A poslušate? Ker veste, moški šovinizem ni ravno... Nisem sicer feministični komandos, ampak.. A lahko nadaljujem? Poglejte, če boste vi to, kar je socialno, solidarnostno spreminjali v ekonomsko kategorijo, potem so vse predpostavke za socialni nemir v naši deželi. Miru brez urejene sociale ne bo in ne zamerite. Nismo na svetu zato, da bi vse merili s kapitalom in denarjem, zato smo na svetu, da razmere v njem izmerimo. Ko so me delavci, ko so šli demonstrirati v Muri, poklicali naj pridem na pomoč, sem bila članica stavkovnega odbora, iskala peticije in se tej vladi zahvaljujem za razumevanje, za pomoč, še posebej darežljivi ministrici Kresalovi in tudi gospodu Goršku. Dala sta nalog, tudi če bo kateri delavec provociral, noben ne sme biti pretepen, vsak policijski načelnik bo šel na zaslišanje, če se enemu delavcu kaj zgodi. Glejte, ta vlada je ustvarila pogoje zato, da se ljudje ne bojijo, da je spet zaživela spontanost, ki je v prejšnji vladi začela krneti. Veste, če se pa iz življenja ljudi spontanost umika, je pa to lahko baržunasta varianta totalitarizma, celo določene fašizacije. Tej vladi vse priznanje za to. Ampak vendarle, social demokratska vizija poudarja, da je sinonim za demokracijo razvita solidarnost, ki mora biti v institucije vdelana zato, da one učinkujejo. Razvita solidarnost pa je sinonim za pravičnost, je ta druga pravičnost. In temu ne odrekajte koncept razvoja Slovenije, ki je v marsičem, tudi za Evropo še zgled. Ceste, če boste privatizirali, no gospod minister, ceste se vsaj ne da v žep stlačiti, pa kam v tujino odnesti.

JANKO PUKLAVEC: Govora je bilo o energetiki, o Luki in na to temo bi rad nekaj povedal. Predvsem pa dajmo ugotoviti pri tej izhodni strategiji, mi smo danes videli, predvsem so prikazani trendi, kam zadeva gre. Ali gledamo optimistično, ali gledamo pesimistično, jaz mislim, da so strašljivi. Strašljivi so predvsem zaradi tega, ker se v okolju, ker živim, v Sloveniji, se kar resno dogaja, da pravzaprav ni moč karkoli naredi, ne da se karkoli zgradi. Čim gre za malo večje projekte, ki niso v domeni, ne vem nobenega dvorišča, so problemi katastrofalni. Prostorski, potem razna soglasja. Kljub privatni iniciativi in privatnemu denarju si vezan na odločitev organov, državnih in zadeve ne grejo... Z ozirom na to nemoč, tudi ne za neke minimalne korake, in so zaradi tega trendi toliko višji. Pa najbrž niso še zadosti hudi. Kajti recimo en projekt za milijardo evrov, o tem je bil pri ministru napovedan sestanek, ki pa ga seveda ni bilo. Ne vem zakaj, to ve on. Enostavno ni bilo interesa, kljub temu da gre za izredno inovacijo, tudi s finančnega interesa ne. Kljub temu, da so sredstva zagotovljena od zunaj, želja pa je pretežno slovenskega gospodarstva in v tej kombinaciji.... Če vzamem še zares informacijo, ki jo je prej povedal gospod iz zamejstva - med Trstom in Koprom gre za konkurenco. To je najbrž vsakemu jasno, ki to vidi, ki pozna zgodovino in si tudi nek razvoj predstavlja. Moram reči, da mi zaviramo projekt, ki ima čisto druge karakteristike, ki rešuje določen problem. O Šoštanju, kjer ste

ga vi gospod minister ocenili, da je vreden. Najbrž je vreden. Ampak takrat ne bo v redu, ko bodo kuponi več kot 20 evrov na tono CO2. Takrat, ko bo to nastopilo, če bomo imeli terminal v Sloveniji, bomo imeli rešitev, da se ne bo treba bati te višje cene. Ampak to ignorirajo, to ignorira stroka, to ignorirajo pristojni direktorati in tako dalje. To so stvari, ki nobenega ne zanimajo. Vsi delajo na kratek rok, mislijo to bo drug mandat prevzel v roke. Skratka mislim, generatorjev razvoja skoraj ne vidimo, in še tistih, ki so, se do njih ignorantsko obnašamo.

TOMAŽ OGRIN: Dober dan. Tomaž Ogrin, raziskovalec v naravoslovju. Nekaj vprašanj imam, gospod Gaspari. Bil sem raziskovalec prej, potem pa sem bil v industriji Iskra, tudi kot vodja razvoja in zdaj spet v inštituciji na raziskovanju, obenem pa se še z mladino ukvarjam. Vrsta vprašanj se postavlja. Prav nobena vlada se ne dotakne tega. Na čem bazira vaš BDP? Mi smo želeli dobit strukturo BDP. Torej naša struktura je domnevno osnovana na panogah, katere pravzaprav niso tiste, ki bi jih znanost podpirala. Gradbeništvo in take stvari. In še kar naprej imate take infrastrukturne projekte. Kdaj boste začeli vlagati v ljudi, v znanje? Kdaj boste oblikovali delovna mesta z višjo plačo? Da bo študent, ko bo prišel iz univerze, dobil službo. Tako kot jo je v socializmu dobil. Mi smo imeli skupne razvojne službe. Učili so nas osnove tudi ekonomije - ki je neopazen od začetka osamosvojitve - življenjski cikel izdelka. Mi smo ukinjal razvoje, namesto da bi se držali življenjskega ciklusa izdelka. In to ne velja samo za izdelke, velja tudi za panoge. Življenjski cikel panoge. In tukaj je Iskra našla vedno sodelovanje z inštituti. Gradila je celo oddelke na inštitutih. Osvajala je izdelke, jih plasirala na mednarodni trg. Mi smo kot razvojniki hodili na sejme gledat, kaj dela konkurenca. Kdo je priganjal Iskra, da je bila bolj uspešna kot marsikatera današnja korporacija? Kdo jo je priganjal? Pa so bile razlike v plačah bistveno manjše. Ko bomo enkrat to analizirali, pa odgovorili na to vprašanje, bomo mogoče marsikaj rešili. To je bila iluzija prepuščati vse posamezniku. Psihologija vam pove, da bo prvo za svojo brado poskrbel. Torej nekaj je tukaj narobe v temeljnih razmislekih. Druga stvar je trg. Domnevam, da je izredno slaba struktura trga. Če potrebujemo večino delavcev iz tujine za gradbena dela, kaj imamo mi od tega? Naši ljudje, ki stanujejo tukaj? Torej trg mora biti tak, in to ga morate vi ustvariti, da bo zaposloval delavce z visoko izobrazbo. Da bo pomanjkanje teh delavcev z visoko izobrazbo. Dajmo majčkeno v Avstrijo pogledat, kakšne aktivnosti imajo ministrstva za znanost in druga, že od srednješolske mladine naprej. Imamo vpogled v njihove akcije, ki so desetletne, ne od vlade do vlade, ampak desetletne, da zbirajo interesente, tiste, ki so malo nadarjeni, težijo k naravoslovju recimo in jih usposablajo za inovacije, za ideje, za samostojnost. Pri nas ne vidimo tega. Jaz delam z mladino in mi je prav žal, ko vidim, da je kakšen zelo že noter v tem, pa zgubimo, nimamo sistema, da bi take ljudje naprej zadrževali. Potem pa kar se tiče teh razvojnih osi. Spet gremo v avtomobilizem. Tretja razvojna os, pa četrta pa ne vem kaj. Spet infrastruktura. Spet se bodo ljudje samo vozili sem pa tja. A ne moremo v kraju, kjer stanujemo, dobiti podjetij, ki bodo zadržala ljudi tam? Iskra je to znala. Lipnica, Mehanizmi, še danes obstaja, tam nekje pri Kropi. Pa mnoga taka mesta. Potem smo znali zelo dobro delati na socialnem področju, ker smo imeli pol kmete. V službi je bil v Iskri, pa zraven je še malo kmetoval. To je bila izredno dobra rešitev. Pa je še danes taka. Polno stvari imamo tudi že iz preteklosti, ki bi jih lahko preoblikovali za današnjo rabo, ampak se nikomur ne da o tem razmišljati, niti to. Kar se znanosti tiče - poznate države, ki so ogromno vlagale, 3, 5, 10%. Dajte ustanoviti službo, ki bo oblikovala delovna mesta. Njena naloga bo ustvarjati delovna mesta. Ne razdeljevati denar, JAPTI, pa take, agencije, ARVS in tako naprej. Samo razdeljujejo denar. Naj ustvarjajo delovna mesta, potem bodo pa znali pritegniti strokovnjake, pa jih vprašat: >>A ti veš, a bi kakšen izdelek našel, da bi lahko plasiral na trgu?<< Pa bodo osnovali grupo, pa bo ta grupa delala na tem, pa bomo raje vlagal tja noter, namesto v nove ceste, pa železnice, pa ne vem kaj. Za koga? Dajmo malo stehtat, kje več pridobimo na daljši rok. Hvala lepa.

dr. EMRI: Hvala za besedo. Kratek bom, je že pozno. V vsem, kar ste povedal, ste bili zelo prepričljivi in vsaj mene ste prepričali. Pogrešal sem pa eno stvar. Slovenska država kot taka nikoli ni pravilno pozicionirala znanja v svoji strukturi. Pa ne znanja kot znanja, ampak znanja kot nosilca znanja. Glejte, 20 let je minilo. Če bi Slovenija v 90-ih letih znala odpreti vrata za vrhunske strokovnjake bivše Jugoslavije, da ne rečem Ukrajine, Romunije in tako naprej, bi lahko bili mi danes vodilna strokovna institucija ali država, podobno kot Švica. Poglejte koliko tujih profesorjev imamo na

Ljubljanski univerzi? To pove vse. In če ne boste v tej strategiji tega naredili, se bo to samo ponavljalo. Verjemite, Slovenija je premajhna, da bi lahko sama z lastnim znanjem izplavala na evropski vrh, kot si to zmeraj želimo. Hvala.

Ga. KOROŠEC: Kot agronomka po poklicu in tudi po srcu, gospod minister Gaspari, imam eno skromno vprašanje. Nisem prebrala izhodne strategije. Poslušam, poslušam o tem na televiziji, berem časopise, tudi vas sem poslušala in zato vas vprašam, koliko vrstic je namenjenih v strategiji kmetijstvu? Koliko se jih ukvarja s tem problemom, ki je za mene strateško vprašanje, saj je kmetijstvo prav gotovo osnova za našo samopreskrbo. Najbrže vam ni neznana številka, kakšen je procent samopreskrbe v Sloveniji, ki je za moje pojme katastrofalen in ki je bil svoje čase dovolj velik - vsaj če ga primerjamo s sosednjimi državami, recimo z najbližjo Avstrijo, kjer recimo samopreskrba pri mesu presega 150% in tako dalje in tako dalje, da vam ne naštevam še drugih števil. Mislim, da je to izredno pomembno strateško vprašanje in ne vem zakaj ga nikjer in nikoli ne zasledim ob teh recimo predvolilnih govorancah od ne vem reševanja razno raznih problemov, od pokojninskega dela sistema, do zdravstva in tako naprej. Noben človek pa ne vpraša, kaj bomo za božjo voljo jedli, če se slučajno zgodi velika naravna katastrofa ali kakršnakoli druga stvar, da ne bomo mogli več uvažati od česna in fižola do mesa in tako dalje, ko bomo še vedno med 38%, maksimalno 40-% samopreskrbo. To je za mene izredno, izredno zaskrbljujoč podatek. Vprašala bi vas gospod minister, a se sploh kdo s tem ukvarja? Najbrže bolj malo. Zdajle še niti ministra za kmetijstvo nimamo več, oziroma še ne v Sloveniji. Pa še to da navržem. Recimo kmetijski minister Berlakovich iz sosednje Avstrije se je zaklel, da bo v roku dveh let kmetijstvo ustvarilo najmanj 100.000 delovnih mest. Kar bi bilo možno tudi pri nas. Ampak mi smo vso mladino usmerjali totalno drugam, samo na zemljo ne. Pri nas se vse zarašča in zato potem vse uvažamo. Hvala lepa in prosim za odgovor.

MIRAN GOSLAR: Veliko kritik slišimo, da vlada nima vizije. Jaz se s tem ne bi strinjal. Oziroma minister Gaspari vizijo ima. To je danes jasno izpričal. Dal jo je v analizo velikih problemov in slabosti in dal je vpogled v spremembe, ki so nujno potrebne. Drugo vprašanje je, ali je cela vlada na tem. Jaz mislim, da Borut Pahor ne bi bil sposoben dati takega nastopa in take analize, kot smo jo danes slišal od Gasparija. In bojim se, da kljub taki usmeritvi nekaterih posameznikov, o tem ne dvomim, da gre za Gasparija, vladajo v vladi določena nesoglasja. To, da v javnosti nastopate z različnimi stališči, je slabo. To morate znotraj urediti. Poleg tega je fronta proti vsem nujnim ukrepom, o katerih ste govorili, tako široka v Sloveniji, da se človek boji, zlasti po kompromisarskih nastopih predsednika vlade, ali bo iz tega kaj. In tu so problemi. Mediji neprestano netijo nasprotja. Sindikati odigravajo izjemno negativno vlogo. V vsaki najmanjši stvari so proti. V vsaki najmanjši stvari. Kako bo možno uveljaviti nujne stvari in spremembe? To je glavno vprašanje. Torej gre za moč in voljo tistih, bojim da so to posamezniki ali pa ste posamezniki, ki veste, kaj je treba, ki pa, se bojim, ne boste imeli moči, da to speljete. To je po moje osnovni problem Slovenije. Vemo za slabosti, vemo kaj je treba spremeniti, potrebujemo reforme, ampak vprašaj tu je, ali jih bomo sposobni izvesti.

KAPLANOVIČ: Kaplanovič. Mene zanima, kolikšen je cerkveni kapital v Sloveniji, kakšen vpogled ima država v to, če ga sploh ima, ker je on pasiliziran. Kako prispeva h krizi ali boljšemu stanju v državi, ali je to znano, ali se to sploh raziskuje?

MITJA GASPARI: Gospa Toth je omenjala solidarnost kot pozabljeno vrlino prejšnjega sistema. Veste, tudi ruski socializem leta 1919 ali 1923 na koncu, takrat se je imenoval celo komunizem, je na koncu končal z NEP-om, reklo se je Nova ekonomska politika. Ugotovili so, da samo z razpravljanjem o tem, kaj so pravice, ne bo šlo, ampak bo za te pravice treba nekaj tudi narediti, da se bodo lahko realizirale. Pri nas ne gre za to, da ne želimo imeti socialnih pravic. Trudimo se, kako bi jih na zdravstvenem, šolskem in še kakšnem drugem področju zagotovili v neokrnjeni stopnji, pri tem da nam je družbeni proizvod padel za manj kot 5 %, recimo med 5 in 6 % in bo naslednjih nekaj let komajda rasel. Se pravi, da smo v situaciji stagnacije in ko zagotavljamo, da se socialni standard po številkah ne zmanjšuje. Ali je sistem takšen, da ta socialni standard zagotavlja, je pa pravo vprašanje. Je pa pravo vprašanje. Bolj kot bomo v času velike krize šli v univerzalne pravice, manj bo upravičenih pravic,

pokritih s finančnimi sredstvi. Glede prehrane v šoli, tipičen primer. Kaj je bolj pomembno? Da vsi dobijo hrano pod pogoji, ki jih ni mogoče sfinancirati, ali da vsi dobijo hrano pod pogoji, kot jih zmoremo financirati? Če govoriva, se vračam na socialdemokratske ali podobne koncepte. Dajmo zagotoviti tisto, kar je v naši državi pravica, po zmožnostih. Pravica ne more biti vse. Pravica je lahko otroško varstvo, osnovna izobrazba, zdravstveno varstvo. Pokojnina ni več pravica, ker jo itak zagotavljamo na drugačen... Pravica! Smo jo dali celo v ustavo, pa nima z ustavo nobene zveze, ampak je v bistvu nek socialen ukrep, ki nima zveze z lastnim vplačevanjem za lastno starost. Ta država to dela. Saj če tega ne bi delala... Pojdite! Saj lahko pogledate številke v državnem proračunu, pa ni treba filozofirati. Poglejte, za kaj gre v Sloveniji v državnem proračunu največ denarja. 50% gre za socialne korektive in socialni mir. 50% oz. 4 in pol milijarde evrov iz državnega proračuna. Torej nismo socialno neizobražena oziroma netolerantna država. To ni res. Dosti bolj smo kot nekatere, ki se tudi proglašajo za socialdemokratske države, na isti ravni razvoja kot smo mi. Mimogrede, socialno demokratska stanja imajo države, ki imajo na oblasti konzervativne vlade. To se zdaj dogaja v Skandinaviji. Obe državi imata konzervativno vlado na oblasti, Švedska in Finska. In mimogrede, pregledujejo te pravice, ker so ugotovili, da se mnoge pravice tudi zlorabljajo, iz tega stališča. Tako da ni res, da je v Sloveniji tako, kot ste rekli, da smo pozabili na vse. Res pa je, da bi pa tisti, ki so bili pri stvari ob osamosvojitvi, morali zelo jasno povedati, za kaj gre v tistem trenutku. Ne samo za samostojnost, ampak v bistvu tudi za drugačen ekonomski politični sistem. Zakaj se zdaj sprašujemo, po 20 letih, kje smo? Sem smo prišli leta 1991. Takrat smo rekli, da gremo v kapitalizem, potem pa smo začeli. Potem smo pa naredili veliko korporacijsko zmedo v gospodarstvu v 90-ih letih. Priznali smo en del krivde za to, če je to treba narediti. Privatizacijski model je bil takšen, da ga ni bilo bistveno boljšega od tega, ki je bil. Nobena država v Evropi, ki je morala to narediti, ni naredila to bistveno boljše kot mi. Je pa res, da se je takrat začelo razslojevanje. Po definiciji. Bilo ga je tudi veliko že v socializmu, prikritega, če ne vzamemo samo denarne dohodke, ampak tudi druge ugodnosti, ki so bile in ki se niso merile v denarju. Torej ne gre za neki preobrat v miselnosti, vsaj te vlade, to lahko rečem, pa tudi ne kakšne tiste, kjer sem bil včasih zraven. Nobena ni pozabila na socialni moment, nobena. Nikoli. Slovenija je uveljavila socialni dialog s socialnimi partnerji od vsega začetka. In ni res, da ga zdaj vlada uničuje. To ni res. Spremljajte, kaj se dogaja, boste videli, da to ni res. Torej mislim, da je vsaj toliko treba biti korekten. Empirično se ne dajejo ocene, ki nimajo podlage. Lahko imajo vsi mnenje, to se strinjам. Vsak človek ima nek svoj pogled na življenje in okolje, v katerem živi in je lahko takšno. Ampak tisto, kar so dejstva, kar so številke, ki so preverljive, tam pa prosim, dajmo ostati na tem, da se primerjajo na korekten način. Če primerjate slovensko socialno državo z državami 27-erice v Evropi, boste ugotovili, da smo po večini kazalcev sigurno med prvimi deset državami EU. Ne vem, kaj lahko glede tega mislimo drugače, kot sem zdaj povedal, kot da smo kljub vsemu socialno čuteča država. Se pa stvari v času spreminjajo. Se. In zato so bili osnovni ukrepi ob krizi - ni se šlo v odpuščanja ljudi in investicije v nove infrastrukturne objekte, ampak v preprečitev večje brezposelnosti v državi. Zakaj se pa v mnogih podjetjih, ki so se lahko skozi sistem privatizacije privatizirale tako, kot so se, zakaj je pa tak odnos med menedžentom in zaposlenimi, to pa upam, da ne boste dali na dušo te vlade. Pa lahko gremo kar od podjetja do podjetja, kamor se radi hodijo politiki kazat. In praviloma se kažejo z menedžerji, ne z delavci. Praviloma. Torej ne gre za to, da je ta vlada v principu asocialna, res pa je, da če bomo želeli ostati to in na nek način zagotoviti to raven socialnih varnosti, da bo moralo gospodarstvo boljše delovati. Brez tega pa ne bo šlo, pa če smo socialdemokrati ali smo liberalci ali smo konzervativci, karkoli smo. Na koncu je matematika tako kot v družini konec meseca, nič bistveno drugačna ni. Če bi večina državnih organov delalo tako, kot dela v svoji družini doma, bi morda bil proračun boljši. Kar se tiče energetike, sem rekel, jaz podpiram ta projekt, ki je zdaj trenutno daleč največji energetskega projekta v državi. Ne zaradi kvalitete investicije, ampak zaradi možnosti kontrole strateškega vira, ki ga imamo, nekaterih drugih virov pa nimamo. In temeljiti to samo na energetske varčnosti, je lahko korektno, je pa zelo tvegano v naslednjih desetih letih. Takrat ko bi se žarnice ugasnile, takrat bi pa ljudje spraševali drugačna vprašanja od teh, ki jih sprašujejo danes. Kot sem pa rekel, takim se mora pa prenesti okolju neprijazne učinke, ki jih po navedbah...Lepo prosim, če verjamemo v profesijo, moramo verjeti tudi v njene argumente, drugače pa naj odločajo politiki o teh stvareh. Ni dobro, če bodo odločali... Če je res, kar pravijo, potem bo zmanjšanje obremenjevanja okolja za približno 30 %. In se naj ne bi zgodilo to,

kar ste omenili. Jaz tudi poznam to številko in tudi vem za to mejo, glede možnosti dodatnih plačil. V takem primeru bo investicija morala plačevati to, in takrat bo to nasedla investicija, to se pa strinjam. Ampak zato je pa odgovornost tistih, ki to investicijo vodijo, toliko večja. Zato je ne morejo voditi trije ljudje ali pa štirje ali pa pet, ampak bi moralo biti to realizirano popolnoma drugače. In to je bila osnovna pripomba na vladi. Korporacijsko upravljanje s tako investicijo, to je osnovni problem v tem primeru, če seveda nekdo ne pravi, da je apriori proti temu, da se v Sloveniji lahko še naredi objekt, ki je še zmeraj na premog. Imamo možnost na plin, ki ga moramo uvoziti. Vprašanje ali ga bomo dobili. Kaj pa, če bo neko zimo se Rusija odločila, da plina ne bo več?

(Medklic Puklavec)
Glejte, dobro, ne bomo zdaj več. Morda bi bilo dobro, če g. Kučan povabi še kakšnega drugega ministra, pa bi morda lažje na to temo tudi kaj dodal. Glede Kopa in terminala pa tole ne. Ste brali Financial Times pred dvema dnevi? Rusija je najavila, da je južni tok v veliki krizi, ker Italijani niso sposobni iti v investicijo skupaj z Rusi.

(medklic Puklavec) V končni instanci je čisto vseeno, kaj je v Ameriki. Če južni tok ne bo prišel v Slovenijo, plina ne bo v Sloveniji. (medklic Puklavec)

MITJA GASPARI: Za terminal pa prometno ministrstvo ni hotelo dati okoljskega soglasja k terminalu v Kopru....ker nasprotujemo tudi terminalu v tržaškem zalivu oziroma na kopnem v Trstu. (medklic) Dobro. Tako da ni vse tako enostavno, kot zglada na prvi pogled. Kar se tiče financiranja višjih delovnih mest. Jaz sem na začetku povedal, v Sloveniji so najbolj obremenjena tista delovna mesta, ki so visoko kvalificirana. Ta so, če izračunate korektno, nadpovprečno obremenjena zaradi tega, ker so socialni prispevki na njih nadpovprečno visoki. In tisti ki zaposluje, tu naredi kalkulacijo. Ko naredi kalkulacijo, ugotovi, da mu je taka vrsta delovnega mesta oziroma zaposlitve predraga. V Avstriji je tak zaposleni približno za 20% cenejši. Lahko pa se odločimo za nič, pustimo kot je in gremo dalje, ker bo na nek način prisotna solidarnost tam, kjer ji ni mesta, ampak morda bomo zato plačali kakšno drugo ceno. Pa če jo bomo zavestno prevzeli, tudi v redu, ker smo se tako odločili. Saj ni treba, da mora biti tako, kot sem jaz rekel. Mora biti tako, kot bo večina hotela in večina se bo odločila. O znanju bi bilo morda boljše, če bi gospoda Golobiča povabili, da bi vam kaj več povedal na to temo. Čakamo neko reformo v okviru univerze in on je obljubil, da so zdaj že zelo blizu v pogovorih z različnimi zainteresiranimi interesnimi skupinami, karkoli to pomeni. Kar se tiče kmetijstva, se z vami popolnoma strinjam. Res pa je, da je kmetijstvo v Sloveniji uničila EU s svojo politiko. Ne samo s politiko, tudi s sredstvi, tudi s sredstvi. V Sloveniji je pametno proizvajati, tudi če nihče ne kupi, ker dobiš subvencijo iz Evropske unije. Enako je v Franciji, enako je v Angliji in še kje drugje. Dokler se evropska kmetijska politika ne bo spremenila, se tudi slovenska ne bo. Ker nihče, ki vodi kmetijsko politiko v Sloveniji, ne bo odstopil od modela, iz katerega zdaj dobiva sredstva iz EU in jih dobro tudi črpa. Ali to ustreza zahtevam, ki ste jih vi povedal ali ne - mislim, da nikjer v Evropi ne ustreza dobro temu, kar ste rekli. Nikjer. Ker se je tu uvedel neke vrste princip tržnega gospodarjenja, ki se ni izkazal kot pameten, tako kot se ni izkazalo kot pametno, da se je tudi od Evropske unije zahtevalo, to pa je odpiranje trga na področju energetike. Kar se je zgodilo, je, da je namesto lokalnih monopolov zdaj čezmejni monopol nekaterih državnih podjetij iz Nemčije in Francije. In zaradi tega se plačuje energije vsaj za 20% dražje v Evropi kot brez tega. To je bil pa res eksperiment liberalnega tipa, ki ni imel podlage, pa je bil spodbujen s strani evropske komisije. Tako da tukaj nimam kaj dodati, novi minister vam bo pa verjetno, če bo se kdaj tukaj oglasil, lahko povedal, kakšne nove ideje. Kar je pa gospod Goslar rekel, hvala lepa za lepe besede, ampak prvič, mi se res ne kregamo v vladi, čeprav bi mediji to zelo radi videli in nekateri to spodbujajo. Imamo pa lahko kdaj različna stališča. To pa je v skladu s tem, kar je gospa Toth prej rekla, da je možnost za odprto mišljenje in izražanje mnenja nekaj, kar je blizu demokraciji. Glejte, v javnosti... Dobro, sam se kaj v javnosti veliko ne oglašam, tako da je malo priložnosti, da bi se lahko zgodila take vrste polemike, kar se mene tiče. Kakšen pa je zunanji vtis, o tem pa bi prepustil razgovore morda s predsednikom vlade, v kolikor želite. Sam delam tisto, za kar

sem bil v vladi pooblaščen in mislim, da zaenkrat relativno solidno. Kar se tiče možnosti, pa tako. Moram reči, da ne gre za biti ali ne biti te vlade. Gre za nekaj drugega. Tu gre za to, ali bomo določene premike naredili, ne zgolj vlada, ampak mišljenje v Sloveniji. Mi smo zelo vkorporirani, tudi kar se tiče socialnega dialoga. Vidite, da so to zelo fiksne strukture, ki o nečem odločajo ali želijo odločati in v tem primeru ne pustijo drugih glasov odločanja. Delodajalci, sindikati, vlada, nihče drug. Je bilo zelo jasno izraženo stališče socialnih partnerjev - nikogar ne pripustimo v formalni socialni dialog razen nas treh oziroma teh dveh interesnih skupin plus vlada. Ne vem, če je to najboljše za to, kar je bilo rečeno na začetku, da je treba reforme izpeljati s širokim soglasjem. Ampak če bodo študentje rekli, da če ne bo tako kot je zdaj, bodo pa demonstracije, če bodo dijaki rekli, če ne bo tako kot smo rekli, bodo demonstracije, če bo nek drug socialni partner rekel, če ne bo tako kot zahtevamo, bodo demonstracije, potem bodo naenkrat konec koncev res same demonstracije. Kaj bomo pa potem, ko bo demonstracij konec? Potem bo treba pa zopet razmišljati o tem, kako naprej. Jaz mislim, da ta dialog ni bil zaustavljen s strani vlade. Ampak ne more trajati neskončno dolgo. Teza, da lahko pokojninsko reformo zdaj še malo premaknemo za leto, dve... čez dve leti bo hujša kot bo letos. Samo to se bo zgodilo, nič drugega. Zajamčeno bo hujša. Pa ni treba zdaj, kar je prej profesor Ude rekel, da strašimo s tem, da ni produktivnosti. Saj produktivnost že zadnjih 15 let stalno raste, pa se situacija v pokojninskem sistemu stalno slabša. Pa to ni samo slovenski problem, kamorkoli boste šli v Evropi, je popolnoma enako. Saj Evropa je najstarejša celina na svetu in nima veliko šans glede na rodnost, da bi bila v naslednjih desetletjih kaj bistveno drugačna, kot je danes. Imigracija ne pomaga, ker konec koncev veliko stane, socialno in sicer, če imaš nekaj socialnega čuta za imigrante, kar bi bilo potrebno, ker konec koncev bi morali imeti enake pravice kot domači rezidenti. Drugič. Gospodarska rast ne pomaga nujno. Zabloda je misliti, da bo gospodarska rast sama rešila probleme v socialnem sektorju. Ni nujno. Nujno je, da se ponudba socialnih storitev izboljša do te mere, da se bo v večji meri lahko zagotovilo to, kar naj bi se zdaj zagotavljalo. Zdravstvo je tipičen primer. Izjemno neracionalna poraba denarja, krivimo pa sistem, da ne zagotavlja pravic. Nihče se pa ne sprašuje, zakaj se dve in toliko milijard evrov letno porabi tako, da se moramo stalno pogovarjati o tem, da nam pešajo finančni viri za zagotavljanje pravic. Ampak tudi v zdravstvenem sistemu imamo v sistemu veliko stvari, ki z zdravstvenim varstvom nima nič skupnega. Pa smo jih v zadnjih letih oziroma v preteklosti uveljavili. Torej to so stvari, ki jih bo treba spremeniti, da bomo lahko zagotavljali to, kar mislim, da je civilizacijski dosežek v Sloveniji na tem področju. Če je to socialdemokratsko, sem socialni demokrat, absolutno, to pa sem. V tem primeru pa sem. Če je pa to nesolidno gospodarjenje, potem pa nisem. Potem pa nisem. Če mislimo, da je potrebno zagotavljati, da se vsako podjetje reši, da se reši vsako delovno mesto, čeprav se bo zaradi izgubilo pet drugih delovnih mest, to pa ni nujno. Ni nujno, da moramo ljubljansko banko dokapitalizirati iz dodatnega javnega dolga. Ni nujno, ampak morajo biti toliko pametni, da bodo to znali narediti drugače. To so razgovori, ki zdaj tečejo, zato se včasih, kot pravite, morda v javnosti pojavlja, da govorimo eden čez drugega, pa ni res. Konec koncev smo danes sprejeli zakon o spremembi KAD-a in SOD-a in se nismo stekli na vladi, čeprav je v javnosti izgledalo tako, kot da se bomo pobili. Pa se nismo. Smo našli rešitev, smo se pogovorili in smo jo našli. Ne bom rekel, da je najboljša, je pa dobra. Dovolj dobra, da lahko gremo korak naprej na tem področju. Jaz mislim, da sta korporacijsko upravljanje in upravljanje s premoženjem dve stvari, kjer je veliko rezerv v Sloveniji za boljše upravljanje. To nam pravijo tisti, ki nimajo nekih specifičnih interesov v Sloveniji, pa lahko to povejo objektivno. Hvala lepa.

MILAN KUČAN: Hvala. Meni ostane, da se zahvalim gospodu ministru, da je z nami preživel teh nekaj ur. To, kar je pripovedoval, in to, kam bo Slovenija prišla, zahteva seveda temeljit preobrat v naših razmišljanjih. In zato se mi zdi, da je potrebno ponoviti tisto, kar sem rekel uvodoma. Tak preobrat v naši miselnosti seveda zahteva veliko mero zaupanja v to, kar vlada počne. Ker če zaupanje bo, potem smo kot civilna družba ali kot javnost, kot državljanke in državljani, pripravljeni potrpeti in podpreti to smer razvoja, ta ukrepanja, te reforme, ki so potrebne. Če zaupanja ne bo, potem bo prišlo do socialnih konfliktov in do fronta. S tega vidika se mi zdi nemogoče, da je usoda vseh teh sprememb, navsezadnje tudi izhoda iz krize vezana samo na trikotnik, ki ga formalno predstavljajo udeleženci socialnega dialoga. Ta je seveda pomemben in ga je potrebno razvijati, ampak mislim, da je še pomembnejši v tem trenutku dialog z javnostjo. In današnja razprava in mnogo teh, na

katerih je gospod Gaspari že bil, je širitev tega dialoga in iskanje podpore v javnosti za to, kar vlada počne. Skrbi pa me ista stvar, kot skrbi Mirana Goslarja. Ali za tem stoji vlada? Ne kot neka imaginarna institucija. Ta vlada je sestavljena iz konkretnih ministrov. Ali so vpeti v to strategijo s svojim delovanjem in razmišljanjem, s svojim ukrepanjem. Gospod Gaspari je tu ob nekaterih stvareh rekel, bi bilo boljše, če pride ta minister, ta minister, ta minister. Jaz tudi tako mislim, pa se bojim, da bi potem ugotovili razlike med njim in temi ministri, med strategijo in tem, kar počnejo ali ne počnejo ministri. To se mi zdi z vidika teh globokih posegov, pred katerimi smo, ključnega pomena. Zaupanje v vlado je zaupanje v to, da vlada ve, kaj hoče. Da minister Gaspari ve, to je tu povedal. Spomnil me je na eno stvar, na dobro idejo, da bi enkrat povabili Vojkoto Boleta, da bi nam povedal, kje realno stojimo in kakšne so projekcije, če se stvari ne bodo začele spreminjati. No, mi bomo, ker je bilo tu govora tudi o vizijah, imeli 4. maja razgovor s tako imenovano Hanžkovo skupino, ki govori o tem, kam bi se Slovenija lahko premikala po izhodu iz krize. Ali so te stvari povezane, ali ima njihovo razmišljanje osnovo v realnostih, o katerih je govoril danes Gaspari, bomo lahko ugotovili takrat. Torej še enkrat najlepša hvala, gospod minister. Želim ti, da vztrajaš, ker moja penzija je odvisna od tebe in še od par ministrov, ker kakor vem, jih več dela za mojo peznijo. In prosim, želim vam veliko zdravja in volje, da pripeljete stvar do konca. Še enkrat hvala lepa.